Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра української мови та славістики

Навчально-методичний посібник
«Педагогічна практика в системі професійної підготовки вчителя української мови»

Рівне – 2026

УДК 378 – 057.87: [373.011.3-051:811.161.2] (072)

П 24

Рекомендовано до друку навчально-методичною комісією філологічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 5 від 18 червня 2026 р.)

Рецензенти:

Шостак Ольга Олександрівна, канд. філол. наук, ст. викл. кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Дзюба Майя Миколаївна, канд. філол. наук, доцент кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування

Антончук О. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та славістики Рівненського державного гуманітарного університету.

Навчально-методичний посібник «Педагогічна практика в системі професійної підготовки вчителя української мови» /[уклад. О. М. Антончук]; Рівне, 2026. 80 с.

Навчально-методичний посібник дозволяє здобувачам вищої освіти спеціальності А 4 Середня освіта (Українська мова та література) глибше усвідомити завдання і зміст педагогічної практики в цілому, а також окремих її видів, враховуючи специфіку обраної спеціальності та додаткових кваліфікацій, отримати ґрунтовні матеріали щодо виконання окремих завдань та ведення необхідної документації.

Посібник сприятиме ефективності проведення педагогічної практики, а також допоможе викладачам-методистам у наданні консультацій та здійсненні контролю за виконанням студентами програми практик.

ЗМІСТ

стор.

Вступ…….....4

Мета і завдання педагогічної практики 7

Зміст педагогічної практики…….9

Бази практик 32

Обов’язки факультетського керівника практики 33

Обов’язки групового методиста .....…34

Обов'язки старости студентської групи……34

Обов'язки і права студентів-практикантів…….35

Етапи діяльності студента під час педагогічної практики……..37

Форми та методи контролю 38

Критерії оцінювання навчальної роботи .....…..38

Підведення підсумків практики .....…42

Вимоги до звітної документації……43

Орієнтовна програма дій для викладача-методиста зі студентами на період практики……45

Методичні поради з підготовки, проведення й аналізу уроків з української мови ……47

Рекомендована література 63

Додатки ……68

Вступ

У реалізації завдань гуманістичної трансформації освітньої парадигми пріоритетна роль належить учителеві української мови і літератури. Передусім учитель-словесник, який поєднує в собі риси педагога і психолога, філософа і лінгвіста, літературознавця, культуролога й естета, покликаний наповнити життєдіяльність школярів досконало-вишуканим світом рідної мови, морально-етичним і культурно-естетичним потенціалом усної народної творчості та художньої літератури, цінностями української і світової культури, стимулювати прагнення до саморозвитку й самовдосконалення, виховувати молоду ґенерацію активних, діяльних громадян, які гідно репрезентуватимуть й утверджуватимуть свою державу в європейському співтоваристві. Важливість таких професійних і особистісних рис потребує вдосконалення професійної підготовки вчителів української мови і літератури.

Педагогічна практика студентів – важлива форма організації навчальної діяльності у ЗВО. Мета педагогічної практики – виробити у здобувачів вищої освіти уміння й навички, необхідні в майбутній педагогічній діяльності, закріпити теоретичні знання, уміти застосувати їх у педагогічній практиці.

Система практик буде досконалою, якщо вона будуватиметься з урахуванням загальнодидактичних принципів, визначених у педагогічних дослідженнях, і забезпечуватиме підготовку вчителя як професійно компетентного фахівця-дослідника та культуромовної особистості. У філологічних і методичних студіях обґрунтовуються окремі аспекти мовної, літературознавчої, методичної підготовки вчителів (О. Біляєв, Н. Волошина, А. Грищенко, Т. Донченко, С. Караман, В. Кононенко, Л. Мацько, В. Мельничайко, Л. Мірошниченко, М. Наєнко, С. Омельчук, В. Пасинок, Є. Пасічник, М. Пентилюк, М. Плющ, Б. Степанишин, Г. Токмань, П. Хропко, В. Шуляр та ін.). Українськими вченими розглянуто шляхи формування мовної особистості студентів і школярів (Н. Павлюк, Л. Паламар, Л. Струганець, Т. Симоненко, І. Хом'як та ін.).

Систему професійної підготовки майбутніх учителів-словесників пронизують етнокультурознавчий, соціолінгвістичний підходи, які дозволяють через етнолінгвопедагогіку, етнолінгводидактику глибше усвідомити україномовну картину світу в її зіставленні з національно-мовною картиною світу інших народів, забезпечують діалогову взаємодію в полікультурному інформаційному суспільстві, виховують толерантне ставлення до носіїв різних мов і культур.

Підготовка вчителя-словесника як дослідника враховує сучасні інформаційні технології. Оволодіння методикою їх використання при викладанні української мови і літератури, в підготовці наукових досліджень формує усвідомлену мотивацію щодо конструювання нових моделей навчальної діяльності в сучасному інформаційному середовищі, вдосконалює культуру комунікації.

Педагогічна практика – важливий етап професійної підготовки студентів. У процесі педагогічної практики закріплюються і поглиблюються теоретичні знання, виробляються уміння і навички педагогічної праці. Студенти спостерігають і аналізують навчально-виховний процес, вчаться проводити уроки та позакласні заняття з української мови і літератури, організовувати виховну роботу з дітьми, роботу з батьками учнів, знайомляться зі шкільною документацією, перевіряють учнівські зошити та щоденники, беруть участь у методичній роботі школи. Усе це має сприяти посиленню інтересу до школи, позитивного ставлення до обраної професії.

Діяльність студента у період практики є аналогом професійної діяльності вчителя-словесника, організованої в реальних умовах закладів освіти.

Зміст педагогічної практики в 5-9 класах, яку проходять студенти IV курсу денної форми навчання упродовж 6 тижнів, зумовлений логікою професійного становлення вчителя-словесника. Під час педагогічної практики на V курсі студент-практикант повинен оволодіти основами конструктивно-планувальних, комунікативно-навчальних, організаційних та дослідницьких умінь і реалізувати їх в умовах самостійної роботи.

Структура компетенції фахівця ґрунтується на принципі єдності свідомості та діяльності, особливостей системи професійної діяльності та її основних компонентів. Професіоналізм вчителя має включати культуру та систему фахових компетенцій, що значно залежить від рівня розвиненості, освіченості, цілісності особистості.

Системними компонентами професійної компетенції фахівця є три сфери: мотиваційна, предметно-практична, саморегуляції. Серед підвидів предметно-практичної виокремимо комунікативну компетенцію, що передбачає сформованість відповідних умінь і якостей фахівця, які сприяють ефективній взаємодії з іншими суб’єктами виробничого процесу та здатності розв’язувати продуктивні завдання у процесі спілкування та міжособистісної взаємодії. Комунікативна компетенція

базується на знаннях та чуттєвому досвіді, що дають змогу орієнтуватися у ситуаціях професійного спілкування, розуміти мотиви, інтенції, стратегії поведінки людини.

Формування професійної комунікативної компетенції студентів-філологів означає створення здатності розв'язувати за допомогою мовних засобів комунікативні завдання в конкретних формах та ситуаціях професійного спілкування.

У системі професійно-педагогічної підготовки вчителя педагогічна практика виконує ряд відповідальних функцій: навчальну, розвивальну, виховну, діагностичну. Навчальна функція передбачає актуалізацію, поглиблення і застосування теоретичних знань, формування різноманітних педагогічних умінь і навичок. Прерогативою розвивальної функції є розвиток пізнавальної і творчої активності майбутніх учителів, розвиток їх педагогічного мислення. У ході реалізації виховної функції формується світогляд студентів, їхня соціальна активність. У зміст діагностичної функції входить перевірка рівня професійної спрямованості майбутніх учителів, ступеня їх професійної підготовленості і придатності до педагогічної діяльності.

Виконання завдань педагогічної практики сприяє вдосконаленню лінгвістичної, етнокультурознавчої, комунікативної, літературної, психологічної, педагогічної, методичної, дослідницької компетенцій, опануванню нових освітніх технологій, вивченню педагогічного досвіду, набуттю навичок проведення науково-педагогічних досліджень, формуванню цілеспрямованості, організаційних здібностей, вмінь будувати взаємовідносини з колегами, дітьми та батьками, глибокому осмисленню вікових та індивідуальних психологічних особливостей школярів.

На уроках рідної мови студенти-практиканти намагаються реалізовувати змістові лінії, передбачені чинною програмою, використовуючи нестандартні ситуації, добираючи ілюстративно-дидактичний матеріал, який має виховний потенціал.

Зміст наскрізної програми практики здобувачів освіти ОПП «Українська мова та

література» спеціальності «А4 Середня освіта (Українська мова і література)» (освітнього рівня

– бакалавр) включає програми таких етапів навчальної та виробничої практик, зокрема:

- ознайомлювальну педагогічну практику (6 семестр);

- навчальну педагогічну практику – (7 семестр);

- виробничу педагогічну практику «Нова українська школа» (5-9 класи) – (8 семестр).

Мета і завдання педагогічної практики

Метою педагогічної практики є забезпечення організаційного й методичного усвідомлення студентами програмового матеріалу, основ педагогічної майстерності; формування здатності студентів до оптимального й ефективного поєднання сучасних методів і форм організації своєї майбутньої професійної діяльності та навчально-пізнавального процесу на уроках української мови і літератури та позакласній роботі; виховання внутрішньої потреби та бажання до професійно-фахового та загальнокультурного самовдосконалення.

Завдання педагогічної практики:

– застосовувати у власній практичній діяльності сучасні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української мови на підставі передового українського й міжнародного досвіду, ефективні методи й освітні технології навчання;

– здійснювати об’єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів із української мови, аналізувати особливості сприйняття та засвоєння учнями навчальної інформації з метою корекції й оптимізації освітнього процесу;

– використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови в загальноосвітніх навчальних закладах, практиці навчання української мови й літератури;

– застосовувати профільні знання у розробці уроків, проектувати зміст уроків, пізнавальну діяльність ЗО, реалізацію міжпредметних зв’язків; діяльність предметного гуртка, факультативу, створювати елективні курси; аналізувати підручники, посібники, дидактичні матеріали, методичну літературу з метою проектування цілісного навчально-виховного процесу;

– на основі знань із дисциплін психолого-педагогічного циклу, а також практичної підготовки здатний застосовувати сучасні педагогічні технології у навчально-виховному процесі; розробляти уроки відповідно до обраної технології навчання;

– в умовах педагогічної діяльності здатний створювати психологічно позитивний клімат для навчання, організовувати ефективну комунікацію між

учасниками освітнього процесу (ЗО, учителями, батьками та ін.), дотримуватися етичних норм у професійній діяльності та впроваджувати їх в освітній простір і суспільство; взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання перспективного практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації навчально-виховних цілей; уміє організовувати та проводити виховні заходи, предметні олімпіади;

– в умовах педагогічної діяльності уміє організувати роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й у межах функціональних обов’язків вчителя;

– здатний доцільно використовувати й створювати сучасне навчально-методичне забезпечення (обладнання) для проведення занять; працювати з текстовою, графічною та числовою інформацію за допомогою комп’ютера; використовувати можливості мережевих програмних систем для вирішення теоретичних і практичних завдань у галузі професійної діяльності; вміє користуватися електронними словниками.

Зміст педагогічної практики

Дидактичні карти навчальних дисциплін

Ознайомлювальна педагогічна практика	
Основний зміст діяльності	**Форми й методи організації діяльності студентів-практикантів**
Завдання, зміст і організація ознайомлювальної педагогічної практики.	Участь у настановнх зборах й організаційних заняттях у закладі вищої освіти та закладі загальної середньої освіти.
Знайомство з адміністрацією школи, педагогічним колективом, основними напрямами роботи.	Бесіда з директором школи, його заступниками, з педагогічним колективом загалом та з учителем закріпленого класу. Екскурсія школою.
Особливості учнів підліткового віку та їх урахування в навчально- виховній роботі вчителя.	Бесіда зі шкільним психологом. Аналіз методик вивчення вікових та індивідуальних особливостей учнів основної школи.
Завдання та зміст роботи класного керівника. Планування виховної роботи у класі.	Бесіда з класним керівником. Вивчення плану виховної роботи. Укладання плану і змісту виступу на батьківських зборах (сценарій). Робота за індивідуальним планом.
Методика проведення окремих форм виховної роботи з учнями.	Бесіда з класним керівником. Відвідування й аналіз виховних заходів, підбір інформаційного та дидактичного матеріалу для складання сценарію виховного захожу. Робота за індивідуальним планом.
Актуальні проблеми викладання української мови та літератури	Бесіда з класним керівником. Відвідування й аналіз виховних заходів, підбір інформаційного та дидактичного матеріалу для складання сценарію виховного захожу. Робота за індивідуальним планом.
Урок – основна форма навчальної роботи	Відвідування уроків вчителів-словесників для накопичення педагогічного досвіду. Спостереження й аналіз уроків.
Методи навчання. Педагогічна діагностика навчальних досягнень учнів	Бесіда з учителем-словесником. Спостереження уроків. Робота за індивідуальним планом.
Домашня навчально-пізнавальна діяльність школярів.	Бесіда з учителем. Аналіз літератури й досвіду роботи вчителів із проблеми вдосконалення домашньої навчальної роботи учнів.

Підбиття підсумків ознайомлювльної педагогічної практики.	Участь у підсумкових заходах з ознайомлювальної педагогічної практики: засіданнях «Круглого столу», науково-практичній конференції.
Навчальна педагогічна практика	
Етапи	**Зміст, основні завдання**
1. Підготовчий	*До початку педагогічної практики:* 1.1. Затвердження керівників практики від університету та закладів загальної середньої освіти. 1.2. Вибір здобувачами освіти бази практики. 1.3. Формування пакету документів для проходження навчальної педагогічної практики. 1.4. Проведення настановної конференції: • ознайомлення здобувачів освіти з метою та основними завданнями практики, обов'язками й правами здобувача освіти – студента-практиканта; • ознайомлення з порядком ведення документації; • проведення цільового інструктажу з охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладі вищої освіти.
2. Ознайомлювальний	2.1. Зустріч з адміністрацією закладу освіти та керівником практики на базі практики. 2.2. Розподіл здобувачів освіти по класах. Знайомство й встановлення контакту з вчителем-класоводом, учнями класу. 2.3. Ознайомлення з системою освітньої роботи закладу освіти: • його історією, традиціями, структурою, графіком роботи;

	• кабінетами, класними кімнатами, їдальнею, бібліотекою, музеями, укриттями тощо; • системою освітньої, позакласної та позашкільної роботи закладу. 2.4. Ознайомлення з освітнім середовищем класу. 2.5. Ознайомлення з планом роботи вчителя на період практики, календарним та перспективним планами роботи вчителя, планом його виховної роботи. 2.6. Ознайомлення з порядком ведення шкільної документації (оформлення та ведення електронного класного журналу, особових справ, електронних щоденників, свідоцтв досягнень учнів, робочих зошитів тощо). 2.7. Ознайомлення з учнівськими портфоліо (за наявності). 2.8. Ознайомлення з системою доручень здобувачів освіти за програмою НУШ, методикою їх періодичної зміни. 2.9. Проведення індивідуальної роботи зі здобувачами освіти з метою виявлення їх інтересів, взаємовідносин. Вибір дитини для психолого-педагогічного спостереження за її розвитком. 2.10. Опрацювання змісту модельних та навчальних програм, підручників, робочих зошитів, за якими працюють учні ЗЗСО. 2.11. Укладання індивідуального плану проходження практики.
3. Основний	*Впродовж педагогічної практики:* 3.1. Спостереження та наступний аналіз записів своїх спостережень уроків, виховних заходів, режимних моментів. 3.2. Допомога вчителю-словеснику в підготовці дидактичних матеріалів до уроків з української мови та літератури, позаурочних заходів, перевірці робочих зошитів., самостійних та контрольних робіт. 3.3. Допомога вчителю-словеснику в підготовці дидактичних матеріалів до проведення інтегрованих курсів, здійснення їх самоаналізу. 3.4. Оцінка освітнього середовища класу. 3.5. Проведення виховного заходу (за планом роботи класного керівника). 3.6. Спостереження за діяльністю учнів (навчальною, позакласною). Укладання психолого-педагогічної характеристики класу. 3.7. Проведення психолого-педагогічних спостережень за окремим учнем (розвиток мовлення; когнітивний розвиток; розвиток творчих здібностей; фізичний розвиток). Укладання психолого-педагогічної характеристики учня. 3.8. Проведення індивідуальних бесід з учнями. 3.9. Вивчення матеріалу про специфіку роботи учителя з учнями з особливими потребами (врахування елементів ***інклюзії***). 3.10. Самоаналіз результатів практики.

4. Підсумковий	*По завершенню педагогічної практики:* 4.1. Оформлення звітної документації практики.
	4.2. Оцінка роботи студента-практиканта вчителем та адміністрацією школи, затвердження характеристики практиканта. 4.3. Участь у підсумковій конференції за результатами проходження практики. 4.4. Оцінка результатів проходження практики керівником практики від випускових кафедр.
Виробнича педагогічна практика «Нова українська школа»	
1. Підготовчий	*До початку педагогічної практики:* 1.1. Вибір здобувачами освіти бази практики. 1.2. Розподіл студентів за базами практики. 1.3. Формування пакету документів для проходження виробничої педагогічної практики. 1.4. Проведення настановної конференції (ознайомлення студентів із завданнями та змістом педагогічної практики; обговорення змісту й організаційного плану роботи. 1.5. Ознайомлення з порядком ведення документації; проведення інструктажу із техніки безпеки).
2. Ознайомлювальний	2.1. Ознайомлення з освітньою роботою закладу: − з місцем проходження педпрактики (закладом освіти, його історією, традиціями, освітніми та виховними функціями, структурою); − з системою освітньої, позакласної та позашкільної роботи закладу, з порядком ведення шкільної документації (у процесі бесіди з директором школи чи заступником директора з навчальної і виховної роботи); − роботою методичного кабінету та змістом роботи методичного об’єднання вчителів української мови та літератури; − зі специфікою позакласної роботи. 2.2. Екскурсія закладом освіти (ознайомлення з кабінетом української мови та літератури, їдальнею, бібліотекою тощо). 2.3. Розподіл студентів за класними керівниками. Знайомство з класним керівником, учнями класу, освітнім середовищем. 2.4. Ознайомлення з системою громадських доручень учнів, методикою їх періодичної зміни. 2.6. Опрацювання змісту модельних та навчальних програм, за якою працює вчитель-словесник, підручників, робочих зошитів, календарних і тематичних планів. 2.7. Вивчення плану виховної роботи класу, за яким закріплений студент-практикант.

	2.7. Проведення індивідуальної роботи з учнями з метою виявлення їх інтересів, взаємовідносин. 2.8.Ознайомлення з учнівськими портфоліо
3. Основний	*Впродовж педагогічної практики:* 3.1. Освітня функція діяльності вчителя української мови та літератури. 3.1.1. Спостереження та наступний аналіз уроків у закріпленому класі, виховних заходів, запис своїх спостережень. 3.1.2. Ознайомлення з документацією класного керівника.

	3.1.3. Допомога вчителю-словеснику в підготовці дидактичного матеріалу до уроків та позаурочних заходів. 3.1.4. Самостійне проведення пробних і залікових уроків з української мови та літератури чи інтегрованого курсу. Самоаналіз проведених уроків. 3.2. Виховна робота класного керівника. 3.2.1. Бесіда з класним керівником про методи вивчення учнів. 3.2.2. Вивчення шкільної документації (особові справи, класний журнал, щоденники учнів, учнівські портфоліо, зошити, свідоцтва досягнень). 3.2.3. Спостереження за діяльністю учнів (навчальною, позакласною). 3.2.4. Оцінка освітнього середовища. 3.2.5. Проведення виховного заходу (за планом класного керівника). 3.3. Індивідуальна робота з учнями 3.3.1. Проведення індивідуальних бесід з учнями. 3.3.2. Проведення психолого-педагогічних спостережень за окремим учнем. 3.3.3. Оцінювання розвитку дитини в таких сферах: соціально-емоційний розвиток; мовленнєві уміння та навички; когнітивний розвиток; розвиток творчих здібностей; фізичний розвиток.
4. Підсумковий	*По завершенню педагогічної практики:* 4.1. Оформлення звітної документації практики. 4.2. Участь у підсумковій конференції за результатами проходження практики. 4.3. Оцінка результатів проходження практики керівником практики від випускових кафедр.

У п’ятиденний термін після закінчення практики студент зобов’язаний подати керівнику практики звітну документацію. **До обов’язкової підсумкової документації відносять**:

Ознайомлювальна педагогічна практика
1. Звіт студента-практиканта про проходження ознайомлювальної педагогічної практики. 2. Щоденник ознайомлювальної практики, у якому відображено: – детальний опис кожного дня практики; – спостереження й аналіз уроків, які відвідав студент-практикант; – спостереження й аналіз виховних заходів, які відвідав студент-практикант; – опис і аналіз педагогічних ситуацій, що спостеріг студент під час перебування на практиці; – план і зміст виступу перед батьками (тема за вибором); – інформаційний та дидактичний матеріал для проведення виховного заходу з однієї із запропонованих тем (сценарій).
Навчальна педагогічна практика

1. Характеристика студента-практиканта від бази практики. 2. Звіт студента-практиканта про проходження педагогічної практики. 3. Щоденник спостережень. 4. Сценарій виховного заходу, проведеного за планом виховної роботи класного керівника. 5. Психолого-педагогічна характеристика класу. 6. Психолого-педагогічна характеристика учня. 7. Дидактичний матеріал для проведення уроків з української мови та літератури. 8. Портфоліо студента-практиканта
Виробнича педагогічна практика «Нова українська школа»
1. Звіт студента-практиканта про проходження виробничої педагогічної практики «Нова українська школа» (5-9 класи). 2. Характеристика студента-практиканта від бази практики. 3. Щоденник педагогічних спостережень. 4. Спостереження й аналіз уроків, які відвідав студент-практикант. 5. Методична розробка (сценарій) проведеного виховного заходу з самоаналізом щодо досягнення виховних завдань. 6. Психолого-педагогічна характеристика класу. 7. Психолого-педагогічна характеристика учня. 8. Календарно-тематичне планування з української мови в конкретному класі на період проходження практики відповідно до навчальної програми. 9. Календарно-тематичне планування з української літератури в конкретному класі на період проходження практики відповідно до навчальної програми. 10. Розгорнуті конспекти (відеозаписи фрагментів уроку) 3 пробних уроки з української мови та 3 з української літератури. 11. Портфоліо студента-практиканта.

Проведення педагогічної практики будується на таких основних принципах: *диференційованому* (урахування стартової готовності студентів до проходження практики); *діяльнісному* (врахування концептуального положення загальної теорії творчості, відповідно до якого творчий потенціал особистості може повноцінно формуватись лише в процесі діяльності); *співтворчості* (організація тісної взаємодії керівника практики, методиста, учителя й студента-практиканта, спільних творчих пошуків розв’язання навчальних завдань); *етапності* (забезпечує поступовий рух у розвитку методичної діяльності студен- тів від простих до більш складних форм).

Вимоги до знань та умінь і професійно-фахової компетентності студентів-практикантів

– знати нормативно-методичні документи з методики навчання української мови і літератури: Державні стандарти освіти; Концепції мовної і літературної освіти; державні програми з української мови і літератури; критерії оцінювання усного/письмового монологічного висловлювання учнів тощо;

– знати сучасні класифікації уроків української мови і літератури, їх архітектоніку та змістове наповнення;

– володіти вміннями будувати технологічні і методичні моделі програмно-тематичного планування мовно-літературної освіти школярів, уроків/занять з української мови і літератури;

– виявляти знання та вміння оптимально добирати методи, прийоми, засоби навчання для досягнення кінцевого планованого і гарантованого результату співпраці суб'єктів/об'єктів мовно-літературної освіти;

– доцільно використовувати інноваційні методики і технології навчання в системі мовно-літературної освіти для досягнення результатів співпраці;

– демонструвати навички доцільно й доречно використовувати сучасні інформаційні технології навчання на уроках і позакласній діяльності з української мови і літератури;

– виявляти здатність до об'єктивного оцінювання рівня сформованості мовної і літературної компетентності школярів із застосуванням традиційних способів оцінювання та з використанням інформаційно-комп'ютерних засобів діагностики;

– уміло організовувати позакласну та позашкільну мовно-літературну діяльність учнів у системі гурткової, дослідно-пошукової співпраці, проведенні різноманітних заходів тощо, які поглиблювали б рівень мовної і літературної компетентності школярів;

– демонструвати толерантне ставлення до колег, учнів, батьків, високий рівень своєї професійно-фахової компетентності, утверджувати ідеали гуманізму, демократичності стосунків, здатність кожного до сталого акме-розвитку.

До початку педагогічної практики кожен студент повинен:

а) ґрунтовно проаналізувати шкільну програму з української мови для 5-11класів, вивчити пояснювальну записку до програми;

б) повторити найважливіші положення з курсу методики навчання української мови, особливо такі питання, як: застосування дидактичних принципів у навчальному процесі, методи опрацювання навчального матеріалу, типи і структура уроків, види навчально-тренувальних вправ, вимоги до дидактичного матеріалу, використання технічних засобів навчання.

Після завершення педагогічної практики студенти повинні **вміти:**

- проєктувати, конструювати, організовувати й аналізувати свою педагогічну діяльність; планувати заняття відповідно до навчальногго плану й на основі його стратегії; забезпечувати послідовність викладу матеріалу з урахуванням міжпредметних зв'язків з іншими шкільними дисциплінами; розробляти й проводити різноманітні заняття, найбільш ефективні під час вивчення відповідних тем і розділів програми, адаптуючи їх до різних рівнів підготовки учнів;
- зрозуміло, логічно викладати зміст нового матеріалу, спираючись на знання й досвід учнів;
- відбирати й використовувати відповідні навчальні засоби для побудови технології навчання;
- аналізувати навчальну й навчально-методичну літературу й використовувати її для побудови власного викладу програмового матеріалу;
- організовувати навчальну діяльність учнів, керувати нею й оцінювати її результати;
- застосовувати основні методи об'єктивної діагностики знань учнів з предмету, вносити корективи в процес навчання із врахуванням даних діагностики;
- використовувати комп'ютерні програми та засоби Інтернету у підготовці та проведенні занять;

- створювати й підтримувати сприятливе навчальне середовище для оптимального досягнення цілей навчання;
- формувати й підтримувати зворотний зв'язок учень-учитель;
- використовувати сучасні методи, прийоми і форми організації навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі;
- застосовувати основні (комунікативно-діяльнісний, функціонально-стилістичний, етнопедагогічний, соціокультурний, текстоцентричний, інтегрований тощо) підходи до вивчення мовних одиниць.

Під час загального ознайомлення зі школою на початку педагогічної практики (бесіди з керівниками школи, вчителем-предметником, класним керівником, огляд кабінету тощо) рекомендуємо особливу увагу звернути на такі питання:

а) успішність з української мови в школі і класі, за яким закріплений студент;

б) обладнання кабінету української мови;

в) наявність наочних посібників, необхідних для опрацювання нового та повторення раніше вивченого матеріалу;

г) наявність довідкової літератури, посібників, роздавального матеріалу до тих тем, з яких студенти проводитимуть уроки;

ґ) культура мовлення учнів і вчителів та заходи щодо підвищення її;

е) рівень грамотності шкільної преси, оголошень, документації.

У перший тиждень перебування в школі студент відвідує не менше 30 уроків і позакласних заходів, проведених учителями і класними керівниками, в тому числі не менше 6 уроків, факультативних або позакласних занять з української мови, аналіз яких дасть змогу краще підготуватись до самостійної педагогічної роботи зі спеціальності.

Радимо під час відвідування уроків у закріпленому класі, крім інших питань, звернути увагу на мовленнєві навички учнів, на грамотність письма, на стан ведення зошитів.

У процесі підготовки до уроку студент осмислює його місце в системі занять, чітко формулює його тему, навчальну і виховну мету, зміст і обсяг навчального

матеріалу, продумує методи і прийоми роботи, добирає дидактичний матеріал, готує наочні посібники. При цьому він враховує поради вчителя і методиста.

Упродовж педагогічної практики студент дає уроки з української мови і літератури. Бажано, щоб заняття були різні за структурою, щоб на них використовувались різноманітні методи і прийоми опрацювання програмового матеріалу. На кожному уроці треба стимулювати максимальну активність учнів, створювати проблемні ситуації, розвивати мовлення школярів, поєднувати навчальну роботу з виховною.

Під час проведення уроків практикант повинен навчитися:

а) правильно дозувати час, визначати зміст і обсяг матеріалу у процесі опрацювання нової теми, закріплення і перевірки вивченого;

б) вміло використовувати перевірку й опитування для закріплення пройденого й опрацювання нового навчального матеріалу;

в) визначати найдоцільніші прийоми розв’язання навчальних завдань;

г) чітко, виразно, стисло формулювати запитання;

ґ) спиратись на знання і досвід учнів;

д) правильно застосовувати норми оцінювання за усні відповіді та письмові роботи;

е) враховувати індивідуальні особливості окремих учнів і особливості класу.

Конспект уроку студент складає заздалегідь і за 2 дні до проведення заняття дає його на затвердження методисту (для того, щоб була можливість внести, при потребі, зміни).

Упродовж практики кожен студент відвідує уроки та інші заняття, що проводять інші практиканти (орієнтовно – 30, із них не менше 10 з мови), бере участь в їх обговоренні.

На основі спостережень за якістю засвоєння навчального матеріалу студент проводить індивідуальну роботу з окремими учнями. При цьому він визначає тему заняття, добирає навчальний матеріал і види вправ, веде облік результатів

такої роботи і, що найголовніше, забезпечує, щоб учні зрозуміли необхідність такої роботи, не сприймали її як покарання.

Якщо у школі є мовний гурток, практиканти знайомляться з планом його роботи, проводять гурткові заняття. Якщо гуртка немає, самостійно проводять не менше як по 3-4 позакласні заходи.

Практиканти систематично перевіряють зошити учнів того класу, за яким вони закріплені, вчаться класифікувати та аналізувати зроблені помилки.

Після завершення педагогічної практики студент здає на кафедру один конспект уроку з роздавальним матеріалом та наочними посібниками до нього, а також одну розробку позакласного заходу. Ці розробки мають бути детальними, ґрунтовними.

Під час педагогічної практики студенти беруть участь у засіданнях методичного об'єднання вчителів української мови і літератури.

Крім індивідуальних завдань, студенти, які працюють в одній школі, виконують групові завдання:

а) за завданням кафедри проводять експериментальні дослідження або ведуть цілеспрямовані спостереження, на основі яких готують виступи на підсумкову конференцію;

б) здійснюють експериментальну частину бакалаврського дослідження з методики навчання української мови.

Вимоги щодо ведення педагогічного щоденника

Щоденник з педагогічної практики має відображати всю роботу, яку проводив студент, включаючи спостереження та аналіз їх результатів на основі теоретичних знань з методики, психології, педагогіки.

Щоденник містить:

список учнів за формою останньої сторінки класного журналу із зазначенням їх успішності (за підсумками минулого семестру) та індивідуальних особливостей;

розклад дзвінків у школі і розклад уроків у класі;

календарні плани навчальної та виховної роботи прикріпленого класу на період педпрактики;

графік уроків та позакласних заходів, які буде проводити студент-практикант;

поточне планування роботи на наступний день;

спостереження та аналіз відвіданих студентом уроків, позакласних занять та виховних заходів, проведених як вчителями, так і студентами;

аналіз своїх уроків, позакласних занять та виховних заходів;

щоденні записи про виконану роботу, аналіз цієї роботи.

Схема індивідуального плану роботи студента:

основні напрями роботи, які повинні бути висвітлені в індивідуальному плані;

вивчення учнів класу в перший тиждень практики (що було зроблено з цією метою);

навчальна робота з предмета (планується на основі тематичних планів вчителів);

позакласна робота з української мови та суміжної спеціальності (планується на основі планів вчителів);

виховна робота з учнями класу (планується на основі плану виховної роботи класного керівника);

робота з батьками учнів;

участь у методичній та науковій роботі;

на останній сторінці плану студент ставить свій підпис. Індивідуальний план слід складати з визначенням дат на весь період педагогічної практики (по днях).

Виконання індивідуального плану педпрактики. Які відхилення від виконання плану, що зроблено понад план.

Загальна характеристика матеріальної бази школи, навчальних кабінетів української мови і літератури та суміжної спеціальності; загальна характеристика досвіду вчителів прикріпленого класу.

Аналіз роботи в перший день проходження практики.

Стан виконання навчальної роботи в класі: скільки і з яких предметів проведено уроків, оцінки, основні досягнення та недоліки у проведенні уроків, які уроки викликали труднощі, чим зумовлені ці труднощі, як їх подолати, які лінгводидактичні завдання вирішувались у процесі практики, що зроблено, щоб навчити учнів самостійно оволодівати знаннями, яка робота проводилася з обдарованими учнями і з тими, хто виявляє підвищений інтерес до вивчення української мови.

Аналіз виконаної виховної та позакласної роботи відповідно до індивідуального плану: які форми виховної роботи практикувались, скільки виховних заходів проведено; які і скільки позакласних заходів було проведено; аналіз особистих здобутків та невдач у проведенні виховної та позакласної роботи в класі, що потрібно зробити для кращої підготовки до виховної і позакласної роботи.

Аналіз методичної роботи, проведеної студентом-практикантом у класі, школі. Як вивчався та використовувся передовий досвід роботи вчителів школи, з яких проблем? (Навести конкретні приклади).

Робота з батьками.

Громадсько-корисна робота, проведена у класі, в школі.

Участь у роботі педагогічної ради, педагогічного консиліуму та методичних об’єднань.

Які вміння та навички здобуті в процесі педагогічної практики? Які завдання ставляться на майбутнє?

Загальні висновки про педпрактику. Основні труднощі. Зауваження та пропозиції щодо удосконалення організації та змісту педпрактики.

Дата.

Практикант: (підпис) (П. І. П.)

Оцінка: …

Груповий методист: (підпис) (П. І. П.)

Структура залікового кредиту навчальної практики (VII семестр)

Метою навчальної практики є реалізація знань здобувачів вищої освіти, необхідних для організації навчання рідної мови, підвищення інтересу до професійно-організаційної діяльності.

Основними завданнями навчальної практики є:

1) ознайомити студентів з усією системою навчання української мови і літератури у школі, методикою проведення уроків різних типів;
2) створити умови для осмислення досвіду діяльності в ролі вчителя, вироблення впевненості у своїх діях;
3) формувати навички проведення позакласної і позашкільної роботи, в тому числі з фахових дисциплін;
4) поглиблювати інтерес та любов студентів до педагогічної професії.

Упродовж практики студент відвідує й аналізує не менше 4 уроків української мови і літератури, проводить 1-2 уроки (фрагменти), виготовляє дидактичний матеріал за згодою вчителя, проводить 1-2 позакласні фахові і виховні заходи. Студент завжди повинен мати щоденник практики, його відсутність є порушенням трудової дисципліни.

Після завершення практики потрібно підготувати таку документацію:

1. Аналіз відвіданого уроку.
2. Звіт про проходження практики, де студенти роблять самоаналіз професійного становлення, вказують труднощі, з якими зіткнулися.
3. Щоденник практики (аналіз баченої і проведеної роботи).

Структура залікового кредиту педагогічної практики

(VIII семестр)

Змістовий модуль 1. Спостереження за роботою вчителя-словесника

Самостійному проведенню навчально-виховного процесу в класі передує ознайомлення студента зі школою, організацією її роботи. Основним змістом роботи першого тижня практики є спостереження за педагогічною діяльністю учителя-словесника.

Студент має щодня ознайомлюватися з планом навчально-виховної роботи, яким керується вчитель української мови і літератури. Спостерігаючи за його роботою, практикант веде щоденник, у якому зазначає всі важливі для аналізу і власного використання аспекти педагогічного процесу. Студент залучається до підготовки занять (допомагає готувати та розміщувати дидактичні матеріали), обговорює відвідане заняття з учителем, фіксуючи у щоденнику розгорнуту якісну оцінку заняття, а також власні творчі ідеї щодо навчання мови і літератури, що виникли під час перегляду заняття і його обговорення.

Спостерігаючи за педагогічним процесом, практикант ознайомлюється із методичним і дидактичним забезпеченням кабінету української мови, а також умовами використання технічних засобів.

Форма звіту: щоденник педагогічної практики.

Змістовий модуль 2. Самостійне виконання студентом обов'язків учителя

Програма цього модуля реалізується упродовж 2-4 тижнів педагогічної практики, проте розпочати її можна і раніше. З другого тижня практикант повинен здійснювати усі основні види педагогічної діяльності. У цей період студент організовує педагогічний процес відповідно до календарного планування учителя і класного керівника. Щодня перед початком роботи практикант подає для затвердження наставнику план і конспекти занять, які буде проводити, готує необхідні дидактичні матеріали.

Проведену самостійну роботу студент фіксує у щоденнику, вчиться аналізувати власну діяльність, об'єктивно оцінювати її.

Форма звіту: щоденник педагогічної практики, конспекти проведених занять, виховних заходів з проведених дисциплін, їх самоаналіз.

Змістовий модуль 3. Організаційно-педагогічна та методична робота

Самостійна навчально-виховна робота доповнюється організаційно-педагогічною та методичною, яку практикант проводить протягом основного періоду практики (2-5 тижні).

Студент ознайомлюється зі змістом та різноманітними формами пропаганди педагогічних знань серед батьків, допомагає у підготовці і проведенні батьківських зборів.

Практикант бере участь в усіх методичних заходах, що проводяться у школі: педагогічних радах, читаннях, семінарах-практикумах, методичних годинах. За дорученням керівництва школи може залучатися до роботи методичного кабінету (готувати реферати на певну тематику, допомагати у систематизації матеріалів, оформленні стендів, виготовленні наочних посібників). Студенту потрібно звернути особливу увагу на передовий педагогічний досвід, який вивчається у школі.

Форма звіту: щоденник педагогічної практики, виставка-конкурс наочних посібників.

Змістовий модуль 4. Вивчення особистості дітей, класу

Проведення психолого-педагогічної діагностики, спрямованої на вивчення особистості дітей шкільного віку. Це завдання педагогічної практики студент починає розв'язувати з перших днів перебування у класі. Обираючи учня, за яким буде спостерігати, студент повинен порадитись з класним керівником, психологом школи.

Хід і результати вивчення особистості учня студент фіксує у щоденнику, зазначаючи зауваження, думки щодо розвитку дитини, можливі рекомендації щодо її виховання.

Індивідуальне довготривале завдання: психолого-педагогічна характеристика учня.

Форма звіту: психолого-педагогічна характеристика учня.

Змістовий модуль 5. Проведення науково-дослідної роботи

Зміст роботи полягає у розробці практикантом теми науково-дослідної роботи, визначеної студентові як проблема бакалаврського дослідження з

методики навчання української мови. До початку практики студент має завершити теоретичне вивчення обраної теми, обґрунтувати її актуальність, сформулювати об’єкт і предмет дослідження, його мету та завдання, висунути гіпотезу, розробити і провести констатувальний та формувальний етапи експерименту. Важливо не лише зібрати емпіричні відомості, а й проаналізувати їх, зробити відповідні висновки та узагальнення. Виконання завдань цього модуля коротко фіксується у щоденнику в той період, коли відповідні види роботи проводилися.

Індивідуальне завдання: підготовка тексту експериментальної частини бакалаврської роботи з методики навчання української мови.

Форма звіту: щоденник педагогічної практики, експериментальний розділ дослідження.

Змістовий модуль 6. Проведення залікових занять, оформлення звітної документації

Студенти проводять показові залікові уроки, які оцінює груповий методист. Для залікових уроків обирають інноваційні форми і методи навчання, що відповідають сучасному розвитку науки і практики.

Результати педагогічної практики розглядають на педраді, в якій беруть участь керівництво школи, учителі, студенти-практиканти, груповий методист. На педраді затверджують характеристики практикантів, складені учителями. У характеристиці подається розгорнутий аналіз роботи студента під час практики, вказується загальна оцінка.

Завершальним етапом роботи є оформлення звітної документації та підготовка до участі у підсумковій конференції за результатами практики. Студент готує письмовий звіт про виконану роботу. Інформація у звіті може бути у довільній формі (тези, есе, педагогічні роздуми тощо). За результатами практики група студентів готує відеопрезентацію.

Форма звіту: конспект залікового уроку, звіт про педпрактику, відео фрагменти уроків і позакласних заходів.

До проведення залікових уроків проводяться пробні. На кожному уроці повинен бути присутнім учитель, у якого студент проходить практику, а на залікових – методист відповідної кафедри і студенти, які вільні від проведення уроків у своїх класах. Конспект уроку обов'язково обговорюється та перевіряється вчителем, методистом, підписується ними.

Після проведення уроку відбувається його обговорення: 1) самоаналіз, 2) виступи студентів-практикантів, 3) аналіз уроку вчителем-предметником, 4) підсумкове слово методиста.

Після завершення педагогічної практики потрібно здати таку документацію:

1. Конспекти уроків з української мови. Всі конспекти повинні бути завірені вчителем.
2. Звіт про проходження практики.
3. Щоденник педагогічних спостережень (аналіз баченої і проведеної роботи).
4. Поширений конспект одного уроку на окремих аркушах з виготовленою наочністю до нього.

Звітна документація подається методисту за два дні до завершення педагогічної практики!

Підсумкова нарада у школі (педрада)

В останні дні перебування в школі проводиться підсумкова нарада. Її організовує груповий методист і староста групи практикантів. На нараду запрошують директора школи або завуча, організатора позакласної роботи, методистів кафедр стилістики та культури української мови, української літератури, теорії та методики виховання, вікової та педагогічної психології, вчителів-предметників, керівників класів.

Нарада проходить у такому порядку:

1. Вступне слово методиста.
2. Виступ директора (завуча) школи, у якому він дає загальну оцінку роботи практикантів.
3. Виступи вчителів-словесників.

4. Виступи класних керівників, які дають оцінку студентам як вихователям.

5. Виступи старости та декількох студентів з критичним аналізом своєї роботи, побажаннями та пропозиціями щодо покращення організації та проведення практики.

6. Заключне слово групового методиста.

На цій нараді виставляється і заноситься в журнал оцінка уроків, позакласної роботи з предмета та роботи класного керівника, оцінка за документацію виставляється після перевірки її методистом і публічного захисту.

Підсумкова конференція в університеті

Конференцію готує факультетський керівник практики за участю старост груп студентів-практикантів, на конференцію запрошують завідувачів спеціальних кафедр, керівника педпрактики університету, методистів.

До конференції кожна група готує презентацію про практику в електронному форматі.

Порядок конференції може бути таким:

1. Виступи зі звітами та конкретними пропозиціями старост груп практикантів усіх шкіл.

2. Виступи групових методистів кафедри стилістики та культури української мови.

3. Виступи методистів фахових кафедр.

4. Виступи студентів (за бажанням).

5. Заключний аналіз проходження практики факультетським керівником.

6. Виступ керівника педпрактики університету.

7. Оголошення оцінок за практику.

8. Виступи студентів (узагальнення передового педагогічного досвіду вчителів шкіл).

У своєму виступі староста групи повинен коротко розповісти про те, якою мірою школа відповідає вимогам базової школи. Він говорить про умови

проведення практики, про кваліфікацію вчителів, про допомогу з боку адміністрації та вчителів-предметників. Староста доповідає про стан дисципліни у групі за період практики, висловлює критичні зауваження та пропозиції щодо покращення організації та проведення педпрактики.

Методисти фахових кафедр характеризують роботу кожного студента та групи в цілому, повідомляють відгук школи про педпрактику, звертають увагу на якість звітної документації та своєчасність її виконання, виносять на обговорення кафедри остаточну оцінку за практику, мотивують зниження оцінки, виставленої на педраді.

Звернімо увагу на те, що вивчення української мови у старших класах шкіл різних типів має бути спрямоване на підвищення культури мовлення, грамотності учнів, а також зорієнтоване на профільну спеціалізацію. Реалізується навчання шляхом систематизації і повторення засвоєного в попередніх класах основної школи програмового матеріалу на більш високому рівні узагальнення та поглибленого вивчення мови на основі загальноосвітнього курсу.

У зміст програми педпрактики старших класах удосконалюються і розвиваються набуті мовні знання, сформовані уміння і навички. Тому разом зі спеціальними уроками, що дають можливість проводити роботу над мовним матеріалом і розвивати усне й писемне мовлення школярів, використовуються нетрадиційні – уроки-практикуми, семінари, консультації тощо.

У зміст занять із мови в старших класах входить діяльність, спрямована на оволодіння культурою усного і писемного мовлення й удосконалення вмінь: правильно ставити розділові знаки в простому і складному реченні; знаходити і виправляти помилки на вивчені пунктуаційні правила; вдало використовувати в мовленні спільнокореневі слова з певними типами морфем (з урахуванням їх смислових і стилістичних особливостей); правильно писати слова з різноманітними орфограмами і виправляти помилки на вивчені орфографічні правила; доречно використовувати в мовленні граматичні форми слів; сприймати чуже мовлення, відтворювати готові тексти, створювати власні висловлювання

відповідно до мети й умов спілкування, перевіряти результати мовленнєвої діяльності, дотримуватися основних правил етики спілкування.

«Концепція навчання державної мови в школах України» спрямовує на те, що чільне місце в навчанні у 10-11 класах має посісти робота над зміцненням і вдосконаленням умінь творити власні тексти (усні і письмові) висловлювання з певних тем різних жанрів, типів і стилів мовлення з урахуванням ситуації спілкування. Особливої актуальності набуває використання елементів риторики, які сприяють підвищенню рівня комунікативної компетентності учнів. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває робота з удосконалення вмінь і навичок складання творів, статей, тез, конспектів, рецензій, анотацій, рефератів тощо.

Найбільш поширеними в 10-11 класах є уроки узагальнення й систематизації вивченого, повторення теми, розділу, хоч практикуються усі інші типи, що зумовлено спрямованістю шкільного курсу мови (на завершальному етапі його засвоєння) – удосконалювати основні мовні й мовленнєві уміння та навички учнів. Характер опрацьовуваного матеріалу, наявність у школярів опорних знань, набутих у попередніх класах, визначають специфіку таких занять, які будуть ефективними і підтримуватимуть інтерес до предмета за умов використання оптимального варіанта структури уроку, науково обґрунтованої організації його змісту, правильного добору методів і прийомів роботи, засобів організації пізнавальної діяльності, системи завдань і вправ, що сприяють поглибленню знань учнів, удосконаленню їх умінь і навичок.

Під час педагогічної практики на V курсі студент-практикант повинен оволодіти основами конструктивно-планувальних, комунікативно-навчальних, організаційних та дослідницьких умінь і реалізувати їх в умовах самостійної роботи.

Конструктивно-планувальні вміння:

- складати плани-конспекти окремих уроків та серії уроків за темою з урахуванням різних умов навчання (середній або старший етап) і рівня підготовки учнів; визначати цілі та завдання кожного уроку з урахуванням етапу навчання;

- обирати ефективні прийоми досягнення сформульованих цілей з урахуванням вікових особливостей учнів за етапом навчання;
- визначати типи вправ та послідовність їх виконання згідно з етапами оволодіння мовленнєвими уміннями та навичками, а також з урахуванням труднощів засвоєння навчального матеріалу і рівня підготовленості учнів;
- використовувати реальні та проєктувати навчальні мовленнєві ситуації, а також відповідний їм мовленнєвий матеріал для сприймання і засвоєння мовних одиниць, що вивчаються, та їх застосування в мовленнєвій діяльності;
- проєктувати і створювати необхідні наочні посібники й технічні засоби навчання для проведення уроків;
- складати плани та сценарії позакласних заходів з української мови.

Комунікативно-навчальні вміння:

- встановлювати і підтримувати різноманітні мовленнєві контакти: учитель – клас, учитель – учень, учень – учень тощо;
- правильно визначати структуру мовленнєвої ситуації і обирати відповідні мовні засоби для реалізації інтенції;
- визначати об’єкти контролю мовленнєвої діяльності учнів і добирати відповідні їм методичні прийоми, в тому числі тестові завдання;
- виправляти помилки учнів, розуміти їх характер та використовувати мовленнєвий спосіб виправлення (перепитування, зорова, вербальна та схематична наочність, екстралінгвістичні засоби тощо).

Організаційні вміння:

- організовувати виконання накресленого плану;
- забезпечувати мовленнєву діяльність учнів на уроках української мови;
- вносити методично виправдані корективи до планів уроків з урахуванням умов навчання;
- навчити учнів найбільш раціональних прийомів самостійної роботи;

- раціонально поєднувати колективні (фронтальні, групові, парні) та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та етапу навчання;
- проводити навчальні ігри з урахуванням вікових особливостей учнів та етапу навчання;
- здійснювати різноманітні прийоми активізації учнів залежно від їх вікових особливостей;
- методично доцільно використовувати традиційні наочні посібники, аудіовізуальні та візуальні технічні засоби навчання;
- проводити позакласні заходи з української мови, організовувати їх відповідно до складеного плану і сценарію.

Розвивально-виховні вміння:

- реалізовувати загальноосвітній, розвивальний та виховний потенціал мовленнєвого матеріалу уроку або серії уроків;
- формувати і розвивати інтелектуальну та емоційну сфери особистості учня, його пізнавальні інтереси;
- засобами мови і літератури розв'язувати завдання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання учнів.

Дослідницькі вміння:

- вивчати ставлення учнів до предмета і виявляти рівень сформованості їх мовленнєвих умінь і навичок;
- з урахуванням етапу навчання здійснювати методичний аналіз мовного матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння та добору оптимальних шляхів попередження помилок;
- проводити спостереження та комплексний аналіз відвіданих уроків з теоретичним обґрунтуванням різних аспектів навчальної діяльності;
- спостерігати, аналізувати та узагальнювати досвід учителів і студентів, використовувати ефективні прийоми й форми роботи в практиці своєї педагогічної діяльності;

- вивчати методичну літературу і теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на методичних семінарах, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи нові форми та прийоми навчання.

Упродовж практики на 5 курсі необхідно:

1. Дати не менше 8 уроків мови.
2. Проводити факультативні заняття та позакласні заходи з мови (а при відсутності факультативної групи – заняття гуртка з поглибленим опрацюванням тем, близьких до рівня факультативних занять).
3. Проводити індивідуальні заняття з мови.
4. Систематично перевіряти учнівські зошити і планові письмові роботи.
5. Після закінчення практики здати конспект 1-ого уроку з мови і дидактичний матеріал для індивідуальної, групової, фронтальної роботи учнів з урахуванням вимог соціокультурної змістової лінії навчання.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Загальна оцінка уроків української мови	40
Загальна оцінка кафедри української та зарубіжної літератури	30
Загальна оцінка кафедри теорії і методики виховання	5
Загальна оцінка кафедри вікової та педагогічної психології	5
Характеристика студента	5
Захист	10
Оформлення звітної документації	5

Бази практики

Практика може проходити як у загальноосвітніх школах, так і в школах з поглибленим вивченням предметів, гімназіях, ліцеях.

Навчальний заклад повинен відповідати таким вимогам: мати відповідну матеріальну базу, необхідне для проведення практики число середніх і старших класів, учні цих класів повинні мати рівень освіти та розвитку, який відповідає вимогам Державного стандарту, у цьому навчальному закладі повинні викладати

вчителі першої й вищої категорій, адміністрація й педагогічний колектив повинні дати згоду прийняти студентів на практику у визначений термін.

З дозволу кафедри студенти можуть проходити практику за місцем проживання, якщо будуть на те вагомі підстави (викладанням української мови і літератури у школі, у зв'язку зі станом здоров'я, сімейними обставинами і т.ін).

Із базами практики завчасно укладаються договори на її проведення. Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами. Вона може визначатися на період конкретного виду практики або до п'яти років.

Обов'язки факультетського керівника практики

1. Перед початком контролює готовність баз практики.
2. Забезпечує планування, організацію та облік результатів практики, контролює хід практики. Інформує адміністрацію навчального закладу про фактичні терміни початку та закінчення практики, склад груп студентів.
3. Готує і проводить настановчу і підсумкову конференції. Дбає про забезпечення студентів необхідними документами (журналами обліку і т.ін.).
4. Розподіляє студентів за місцем проходження практики.
5. У групи, які нараховують 3 і більше студентів, призначає старост. Вони ведуть журнали обліку роботи, після закінчення практики здають їх керівникові.
6. Контролює роботу групових методистів.
7. Розподіляє обов'язки викладачів для оцінювання практики студентів.
8. Упродовж тижня після підсумкової конференції передає університетському керівникові практики журнали обліку оцінок і виконаної роботи.
9. За підсумками практики складає звіт, який обговорюється на засіданні кафедри методики стилістики та культури української мови.

Обов'язки групового методиста

1. Знайомить керівництво школи з програмою практики.
2. Розподіляє студентів на робочі місця, знайомить їх з учителями-предметниками, класними керівниками, доводить положення програми практики до відома студентів.
3. Допомагає студентам складати індивідуальний план роботи на весь період практики і затверджує його на четвертий день роботи, дає консультації щодо ведення щоденника практики.
4. Надає методичну допомогу студентам, консультує їх під час підготовки до різних видів роботи, контролює виконання індивідуальних планів.
5. Бере участь у проведенні диференційованого заліку з практики, у настановчій і підсумковій конференції, а також педрадах, які проводить адміністрація школи з питань практики.
6. За підсумками педагогічної практики складає звіт, який записує на спеціально відведеній для цього сторінці журналу.

Обов'язки старости студентської групи

Здійснює загальну організацію педагогічної практики: передає студентам і працівникам школи необхідні інструктивні матеріали, інформує їх про майбутні конференції, наради, консультації; виконує розпорядження керівників практики.

У перший тиждень педпрактики передає факультетському і груповому керівникам такі відомості:

- розклад дзвінків,
- дати і час проведення студентами позакласних заходів, теми їх,
- розклад уроків студентів за орієнтовною схемою:

№ з/п	П.І.П.	Клас	Номер уроку, назва предмета, кабінет					
			Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб
1	Крисюк О. М.	10-В	1. Укр.					

			мова. 303.					

- забезпечує ведення журналу групи, у якому записуються розклад уроків і позакласних заходів студентів, фіксується облік відвідування студентів;
- організує роботу з підготовки і збору матеріалів для презентації на підсумковій конференції;
- бере участь в обговоренні результатів педпрактики.

Обов'язки і права студентів-практикантів

Студент-практикант повинен своєчасно виконувати всі види робіт, передбачені наскрізною програмою практики.

Практикант має проявити організованість і дисциплінованість: своєчасно прибути до місця проходження практики, наполегливо працювати впродовж кожного робочого дня.

У процесі роботи з учнями слід демонструвати свою компетентність, професіоналізм, брати активну участь у житті загальноосвітнього закладу.

Упродовж педагогічної практики студент працює в школі не менше п’яти днів на тиждень, один день самостійної роботи на тиждень закріплюється за студентом на весь період практики, це відображається в розкладі роботи студентської групи.

Дозвіл на проходження педпрактики за місцем проживання або роботи студент одержує в ректора університету (попереднє узгодження на підставі відповідних паперів з керівником практики).

Студент-практикант може давати пропозиції щодо удосконалення навчально-виховного процесу, організації практики, брати участь у конференціях і нарадах, одержувати консультації вчителя, методиста, групового керівника з усіх питань проведення педпрактики, користуватися бібліотекою, навчально-методичними посібниками шкільних кабінетів.

Кожний студент веде щоденник педагогічних спостережень, у якому аналізує всю бачену і проведену ним навчально-виховну роботу з учнями, готує конспекти уроків і позакласних заходів.

Практикант організовує свою діяльність відповідно до вимог Статуту загальноосвітнього закладу, підпорядковується правилам внутрішнього розпорядку, виконує вказівки адміністрації школи і керівників практики. У разі невиконання вимог студент може бути відкликаний з практики. За рішенням ради факультету дозволяється продовжити практику без відриву від навчальних занять в університеті.

Студент, який не виконав програму практики без поважних причин і отримав незадовільну оцінку, відраховується з університету.

Студентові, який не виконав програму практики з поважних причин (хвороба), практику продовжують на відповідний період, визначений деканатом факультету, без відриву від навчальних занять в університеті.

Етапи діяльності студента під час педагогічної практики

Етапи співпраці студентів із суб'єктами педагогічної практики обумовлені напрямами їх діяльності, які визначено планом роботи практиканта, і складається з організаційно-підготовчого етапу, навчально-пізнавальної діяльності з української мови і літератури, науково-дослідницької діяльності студента-філолога та завершально-підсумкового етапу педагогічної практики. Заходи для реалізації напрямів і етапів педагогічної практики студенти можуть розподілити за тижнями. Подаємо один з варіантів розподілу:

Підготовчий тиждень:

– участь у настановчій конференції, співбесіда з викладачем-методистом, зустріч і співбесіда з дирекцією базової школи; – ознайомлення та вивчення навчально-виховної роботи школи, педагогічного та учнівського колективу;

– збір матеріалу, інформації для підготовки та складання плану індивідуальної роботи на весь період проходження практики.

Протягом першого тижня:

– відвідування уроків української мови і літератури в учителя бази практики;

– складання програмно-тематичного планування з української мови та літератури;

– проведення пробних уроків з української мови та літератури;

– затвердження індивідуального плану роботи у групового методиста.

Протягом наступних тижнів:

– ознайомлення з системою роботи вчителя-предметника, класного керівника у закріпленому класі, з колективом учнів, учителів, матеріальною і навчально-методичною базою;

– проведення пробних уроків з української мови і літератури;

– підбір тем залікових уроків із предмета, факультативних, гурткових занять, позакласних заходів і їх проведення;

– відвідування уроків інших студентів-практикантів, ведення записів уроків, участь у їх обговоренні та заповнення відповідних сторінок-розділів щоденника практиканта;

– проведення уроків і запланованих заходів із учнями, батьками;

– участь у колективних, групових та індивідуальних формах навчально-методичної роботи школи, методичного об’єднання тощо;

– вивчення, узагальнення та аналіз передового педагогічного досвіду, збір експериментально-дослідного матеріалу для написання дипломної роботи, виконання індивідуальних завдань.

Останній тиждень практики:

– підготовка звіту з педпрактики, звітної документації, відбір найкращих наочних посібників, відеоматеріалів, методичних матеріалів до участі в підсумковій конференції;

– участь у засіданні педагогічної ради за підсумками практики, отримання першого відгуку та характеристики;

– подання на перевірку звітної документації груповому методистові, характеристики та результатів практики керівникові кафедри, захист педпрактики, активна участь у роботі підсумкової конференції.

Форми та методи контролю

Поточний контроль за роботою студентів проводиться методистами кафедр і включає в себе:

- контроль трудової дисципліни;
- затвердження конспектів уроків і позакласних заходів;
- затвердження індивідуальних планів роботи;
- перевірку ведення документації;
- затвердження звіту про хід і результати педагогічної практики.

Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів-практикантів

Оцінка **«відмінно» (А/90-100 балів)** ставиться, якщо уроки та позакласні заходи було проведено на достатньому науковому й організаційно-методичному рівнях, студент обґрунтовано висував, ефективно розв’язував навчально-виховні завдання, раціонально застосовував традиційні і новітні методи навчання та

прийоми активізації школярів із врахуванням їх вікових особливостей та індивідуальних відмінностей, підтримував дисципліну; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії та творчу самостійність у доборі навчального та дидактичного матеріалу в процесі побудови й аналізу занять. До того ж: повністю реалізовано виховний, освітній, розвивальний потенціал уроку; методичні прийоми відповідають умовам навчання та поставленим цілям; правильно встановлено послідовність і співвідношення тренувальних, мовленнєвих вправ; практикант дає чіткі та методично грамотні установки на виконання учнями мовленнєвих дій; правильно розподіляє час уроку; студент практично не робить помилок, помічає помилки учнів і вчасно, коректно їх виправляє; практикант використовує різні способи активізації учнів на уроці; студент уміє викликати інтерес учнів до виучуваного матеріалу; грамотно використовує наочність, ТЗН, як наявні, так і самостійно виготовлені; епізодично користується конспектом і протягом уроку може скоригувати свою діяльність.

Оцінка **«добре» (В/82-90; С/75-81)** ставиться, якщо студент навчальні та позакласні заходи провів на хорошому науковому та методичному рівнях, успішно розв'язував навчальні та виховні завдання, однак недостатньо ефективно використовував окремі методичні прийоми активізації учнів; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії у доборі навчального та дидактичного матеріалів, але припускався незначних помилок у побудові та проведенні занять: не до кінця реалізовано виховний, освітній, розвивальний потенціал уроку; методичні прийоми раціональні, відповідають умовам навчання та поставленим цілям; в основному правильно встановлено послідовність і співвідношення тренувальних, мовленнєвих вправ; практикант іноді робить несуттєві мовні помилки, які сам виправляє, а також помічає та виправляє більшість помилок учнів; практикант володіє різними способами активізації учнів на уроці, але не завжди здійснює індивідуальний підхід до них; студент уміє викликати інтерес учнів до більшості видів роботи, що проводяться на уроці; використовує наявні та самостійно виготовлені наочні посібники, але методика їх використання не завжди раціональна; епізодично користується конспектом і

протягом уроку, в деяких випадках може скоригувати свою заплановану діяльність.

Оцінку **«задовільно» (Д/67-74; Е/60-66)** виставляють, якщо студент у реалізації навчально-виховних завдань помилявся, недостатньо ефективно застосовував психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання, недостатньо активізував пізнавальну діяльність школярів, не завжди був спроможний встановити контакт з ними, під час аналізу занять не виявляв чи не розумів сутності та причини своїх помилок та недоліків. До того ж: не до кінця реалізовано виховний, освітній, розвивальний потенціал уроку; методичні прийоми не завжди відповідають меті; трапляються порушення послідовності вправ і співвідношення тренувальних, мовленнєвих вправ; студент часто припускається мовних і мовленнєвих помилок, не помічає в багатьох випадках помилок учнів; недостатньо володіє способами активізації учнів на уроці, не здійснює індивідуальний підхід до них; уміє викликати інтерес до деяких видів роботи на уроці; студент мало та не завжди раціонально використовує наочні посібники, не виготовляє їх самостійно; студент постійно користується конспектом і не може скоригувати свою діяльність протягом уроку.

Оцінка **«незадовільно» (FX/35-39; F/1-34)** ставиться, якщо на уроках не було досягнуто навчально-виховної мети, допущено серйозні помилки під час викладу навчального матеріалу, не забезпечувалася дисципліна; якщо студент виявив поверхові знання психолого-педагогічної теорії та некритично ставиться до своєї роботи.

Формами й методами контролю є: настановна конференція; самоконтроль студента-практиканта; виконання й оцінювання завдань практики; дистанційні та очні консультації; консультації методиста від випускової кафедри з адміністрацією закладу; підсумкова конференція.

Навчальна педагогічна практика		
1	Звіт студента-практиканта про проходження педагогічної практики.	5

2	Змістовне наповнення щоденника психолого-педагогічних спостережень.	10
3	Спостереження й аналіз уроків, які відвідав студент-практикант.	20
4	Проведення виховного заходу за планом виховної роботи класного керівника.	10
5	Психолого-педагогічна характеристика класу.	5
6	Психолого-педагогічна характеристика учня.	5
7	Дидактичний матеріал для проведення уроків з української мови.	10
8	Дидактичний матеріал для проведення уроків з української літератури.	10
9	Підготовка портфоліо студента-практиканта.	10
10	Якість та креативність звітної документації.	5
11	Захист звіту студента-практиканта та участь у підсумковій конференції.	10
Загальна сума балів		**100**

Виробнича педагогічна практика «Нова українська школа»

№ п\п	**Показники оцінювання**	**Максимальна кількість балів**
І. Навчальна робота	Рівень проведення уроків української мови.	20
	Рівень проведення уроків української літератури.	20
	Організація і проведення позакласного заходу з фаху.	10
І. Методична робота	Надання методичної допомоги вчителю .	5
	Відвідування й аналіз уроків учителів та самоаналіз проведених залікових уроків.	5
ІІІ. Організаційно-виховна робота	Проведення виховних заходів.	10
	Профорієнтаційна робота студента.	8
	Оформлення звітної документації.	5
	Трудова дисципліна.	5

IV. Підсумки практики	Участь у роботі підсумкової конференції за результатами практики.	12
Максимальна кількість балів за 100-бальною шкалою, ECTS, за національною шкалою		**100**

Підведення підсумків практики

Кожен вид практики оцінюється диференційовано.

Під час оцінювання враховуються:

- обсяг виконаної студентом роботи;
- якість її виконання;
- ставлення студента до роботи.

Упродовж останнього тижня практики, але не пізніше, як за два дні до її завершення, проводяться підсумкові педради. На них обговорюються результати-досягнення кожного студента, затверджуються характеристики. Витяг із протоколу педради з рекомендованими оцінками за практику, зауваженнями і пропозиціями передається до університету.

За два-три дні до підсумкової конференції методисти завершують перевірку звітної документації, відбувається захист і оцінювання результатів практики на кафедрі стилістики та культури української мови.

На підсумковій конференції оголошуються результати педпрактики, після чого оцінки виставляються у відомості і залікові книжки студентів. Старости груп коротко розповідають про те, в якій мірі школа відповідає вимогам базової школи. Характеризують наявність кабінетів та їх оснащення, говорять про умови проведення практики: про кваліфікацію вчителів, про допомогу з боку адміністрації та вчителів предметників. Старости доповідають про стан дисципліни у групі за період практики, висловлюють критичні зауваження та пропозиції з покращення організації та проведення педпрактики.

Вимоги до звітної документації

Звітна документація студента-практиканта має відповідати рекомендаціям, визначеним зразкам (див. додатки), титульні сторінки друкуються за поданими зразками, написані грамотно й охайно оформлені на форматі аркуша А-4. Усі сторінки повинні мати наскрізну нумерацію. Звіт про виконану роботу, програмно-тематичне планування тощо мають відповідати вимогам, які описані в методичних рекомендаціях. Звітна документація здається груповому методистові в останній день практики.

Звітна документація

Звітна документація з педагогічної практики є документом, який підтверджує результати виконання завдань студентом. Цей документ складається з певної кількості звітних матеріалів, перелік яких подається:

1. Щоденник педагогічної практики: фахова складова (установленого зразка).

2. Програмно-тематичне планування з української мови та української літератури (на період проходження практики (у логічній завершеності)).

3. Один зразково оформлений конспект уроку з української мови з наочними засобами.

4. Розробка заняття проведеного позакласного заходу з української мови.

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання у формі письмового звіту, підписаного і оціненого безпосередньо керівником від бази практики.

1.1. Письмовий звіт разом з іншими документами (щоденник, характеристика) подається на кафедру на рецензування керівнику (викладачу) практики.

1.2. Звіт має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, мати розділи з питання охорони праці, висновки і пропозиції, список використаної літератури та інші.

1.3. Оформляється звіт за вимогами, які встановлює викладач-керівник практики.

1.4. Якщо за результатами практики студент брав участь у науковій конференції та написав статтю до публікації в журналі, керівник практики може прийняти замість звіту копію статті, або коротку анотацію статті (оформлення: титульний лист, направлення на практику, характеристика викладача-керівника практики, копія статті).

1.5. Звітна документація студента-практиканта має відповідати затвердженому зразкові випускової кафедри відповідно до напряму практики, її специфіки й подана студентові на настановчій конференції.

1.6. Зразок звітної документації розробляється викладачем, який веде передбачуваний навчальним планом напрям, узгоджується із завідувачем, затверджується на засіданні кафедри або є додатком до робочої програми практики, в який можуть уноситися зміни, доповнення за рішенням кафедри.

Орієнтовна програма дій для викладача-методиста зі студентами на період практики

Індивідуальні та групові завдання

Основними формами роботи викладачів-методистів зі студентами є: семінари, практикуми, моделювання та консультації.

Проблеми для обговорення на семінарах:

– підсумкова тематична атестація та її роль у підвищенні успішності;

– оптимальна модель тематичного обліку знань учнів з української мови: сильні і слабкі сторони;

– форми оцінювання навчальних досягнень учнів як стимул до підвищення рівня навчальних мовних здобутків;

– оцінювання рівня навченості з української мови: проблеми та шляхи розв’язання;

– особистісно зорієнтована технологія викладання української мови (система лінгвістичних вправ і завдань).

Завдання для виконання під час практикумів:

– підготовка програмно-тематичного планування за самостійно обраним аналогом;

– розробка завдань для оцінювання навчальних досягнень учнів;

– підготовка системи особистісно зорієнтованих завдань для уроку з розвитку мовлення.

Можливі варіанти завдань для моделювання:

– підготувати конспект (фрагмент) до конкретно визначеної теми (за вибором викладача), на основі обраної технології (студентом);

– змоделювати початок уроку до оглядової теми.

Форми моделювання: буквені, графічні, предметні, з використанням символів, у поєднанні зі словами, фразами.

Орієнтовний перелік питань проблемного характеру для консультацій:

– чим керуватися та як відібрати матеріал для уроку (виховного чи позакласного заходу)?

– чим зумовлено вибір методів навчання для уроку (відповідно до типу, різновиду)?

– які прийоми доцільно використовувати під час вивчення «Орфографії», «Орфоепії», «Морфології» та ін.

Варіативні завдання дослідницько-пошукового характеру:

– вивчити досвід вчителя та підготувати його опис;

– ознайомитися з досвідом роботи вчителя-майстра, описати систему роботи з розвитку мовлення на уроках української мови;

– вивчити систему роботи вчителів-словесників, підготувати методичний вісник «Пошуки та здобутки»;

– підготувати статтю до фахового видання про досвід роботи вчителя-методиста;

– «зібрати» методичні знахідки вчителів української мови і літератури, які працюють в умовах розвивальної (особистісно орієнтованої, модульно-розвивальної) технології;

– виконати дослідницько-пошукові, експериментальні завдання відповідно до теми дипломної роботи.

Методичні поради з підготовки, проведення й аналізу уроків з української мови

Підготовка до уроків української мови та літератури має такі основні методичні етапи:

а) аналіз чинних програм з української мови та літератури;

б) ознайомлення з матеріалами підручників;

в) перегляд і вивчення науково-навчальної літератури, словників;

г) добір або виготовлення дидактичного матеріалу (текстів і прикладів до вправ на з'ясування теоретичного матеріалу), наочних посібників, підготовка технічних засобів навчання;

ґ) вибір методів і прийомів роботи з класом;

д) складання плану й конспекту уроку.

У процесі підготовки до уроку студенти-практиканти повинні пам'ятати:

1. Складанню конспектів уроків повинно передувати детальне ознайомлення із змістом відповідних розділів української мови (за програмою та підручником).

2. Обсяг виучуваного матеріалу визначається відповідно до теми уроку.

3. Визначається тип і структура уроку, забезпечується органічний зв'язок між вивченням програмового матеріалу й формуванням комунікативних умінь та навичок учнів, розвитком їх мислення, мовленням, вдосконаленням естетичних смаків, вихованням самостійності й активності розумової діяльності.

4. Необхідно продумувати всі етапи уроку, здійснювати правильне дозування часу, планувати використання наочних посібників, технічних засобів навчання, дидактичного матеріалу.

5. Розробляючи конспект уроку, студент-практикант повинен спиратися на принципи системності й послідовності навчання: а) спиратися на попередні знання учнів; б) визначати місце нового матеріалу в структурі теми, розділу; в) здійснювати вивчення нового матеріалу, встановлюючи зв'язки з раніше вивченим: за схожістю ознак чи протиставленням; г) забезпечити послідовність етапів уроку, яка відповідала б його дидактичній меті; ґ) створювати проблемні

ситуації; д) планувати плавний перехід до самостійної роботи учнів; е) після кожного етапу уроку робити підсумок.

СХЕМА (МОДЕЛЬ) УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Інформаційна картка уроку

клас ___ дата ___

Тема уроку за програмою _____

1.Тема уроку _____

2. Мета уроку: навчальна: _____

– розвивальна: _____ – виховна: _____

3. Реалізація змістових ліній програми:

– мовна: _____

– мовленнєва: _____

– соціокультурна: _____

– діяльнісна: _____

4. Компетентності учня _____

5. Очікувані (плановані) результати _____

6. Тип уроку: _____

7. Методи і прийоми _____

8. Реалізація внутрішньо- і міжпредметних зв'язків _____

9. Обладнання: _____

10. Література: _____

СТРУКТУРА УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (визначається залежно від типу уроку)

Аспектні уроки

Урок вивчення нового матеріалу

1. Організація класу до уроку.

2. Перевірка домашнього завдання.

3. Актуалізація опорних знань.

4. Повідомлення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

5. Пояснення вчителем нового матеріалу.

6. Вправи на закріплення одержаних знань.

7. Підсумки уроку.

8. Завдання додому та інструктаж про його виконання.

Урок формування вмінь і навичок

1. Повідомлення мети роботи, усвідомлення її учнями.

2. Відтворення теоретичних відомостей, потрібних на уроці.

3. Виконання учнями вправ.

4. Перевірка якості самостійної роботи учнів.

5. Завдання додому.

6. Підсумки уроку.

Урок повторення

1. Ознайомлення учнів із завданням уроку.

2. Повторення вузлових питань розділу.

3. Усні та письмові вправи на матеріалі повторення.

4. Підсумки проведеної роботи.

5. Виставлення оцінок.

6. Завдання додому.

Урок узагальнення вивченого

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Повідомлення мети уроку, мотивація навчальної діяльності.

3. Аналіз матеріалу з метою узагальнення вивченого.

4. Робота над висновками.

5. Вправи на застосування узагальнюючих правил.

6. Оголошення оцінок.

7. Завдання додому.

8. Підсумки уроку.

Урок контрольної роботи

1. Повідомлення мети перевірки та способів її проведення.
2. Усна перевірка знань учнів (фронтально).
3. Самостійне виконання учнями контрольної роботи.
4. Відповіді вчителя на запитання учнів.
5. Підсумки уроку.
6. Завдання додому.

Урок аналізу контрольної роботи

1. Вступне слово вчителя.
2. Бесіда про характер недоліків і помилок.
3. Робота над помилками.
4. Підведення підсумків роботи.
5. Завдання додому.

Уроки розвитку мовлення

Урок навчального переказу

1. Вступна бесіда.
2. Читання тексту.
3. Бесіда за змістом прочитаного.
4. Складання плану.
5. Мовний аналіз тексту.
6. Повторне читання тексту.
7. Підготовка чорнового варіанта переказу.
8. Редагування роботи і переписування її начисто.
9. Перевірка й аналіз робіт.
10. Доопрацювання переказів.

Урок контрольного переказу

1. Вступне слово вчителя (мотивація навчальної діяльності).
2. Читання тексту.
3. Пояснення нових слів і запис їх на дошці.
4. Самостійне складання учнями плану.
5. Повторне читання тексту.

6. Написання переказу в чорновому варіанті.

7. Переписування робіт начисто.

8. Самостійна перевірка написаного.

Урок аналізу контрольного переказу

1. Вступне слово вчителя (мотивація навчальної діяльності) .

2. Загальна оцінка якості виконання переказу.

3. Розгляд кращих робіт.

4. Аналіз допущених у переказах недоліків і помилок.

5. Виконання вправ на подолання помилок.

6. Домашнє завдання.

Урок навчального твору

1. Вступна бесіда (тема, мета, особливості жанру).

2. Ознайомлення із зразком.

3. Робота над усвідомленням теми та основної думки твору.

4. Колективне складання плану письмової роботи.

5. Складання усного твору.

6. Написання твору на чернетці.

7. Удосконалення написаного.

8. Перевірка й аналіз творів.

9. Доопрацювання робіт і переписування їх начисто.

Урок контрольного твору

1. Вступне слово вчителя (мотивація навчальної діяльності).

2. Самостійне складання плану твору.

3. Написання роботи на чернетці.

4. Редагування твору й переписування начисто.

5. Самостійна перевірка написаного.

Урок аналізу контрольного твору

1. Вступне слово вчителя (мотивація навчальної діяльності).

2. Загальна характеристика виконання твору.

3. Розгляд кращих робіт або фрагментів з них.

4. Колективний аналіз допущених помилок.

5. Проведення вправ на подолання помилок.

6. Індивідуальна робота учнів над помилками.

7. Домашнє завдання.

Уроки аудіювання і читання

1. Вступне слово вчителя (мотивація навчальної діяльності).

2. Актуалізація опорних знань учнів (відомостей про мовленнєву діяльність і аудіювання (читання) як один із її видів).

3. Ознайомлення учнів з технологією аудіювання)читання).

4. Аудіювання (читання) тексту.

5. Робота з тестами.

6. Підсумки уроку.

7. Домашнє завдання.

СХЕМА АНАЛІЗУ/САМОАНАЛІЗУ ВІДВІДАНОГО УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Загальні відомості про урок, його тип, структуру і зміст:

1.1. Назва предмета, клас, школа, прізвище, ім’я, по батькові вчителя, дата проведення; тема, мета уроку.

1.2. Тип уроку, його місце серед інших уроків цієї ж теми.

1.3. Структура уроку, послідовність його етапів та їх тривалість, логічний зв’язок між ними (чи відповідає структура уроку дидактичній меті, логіці навчального процесу, чи випливає наступний етап з попереднього, чи раціонально розподілено час між ними).

1.4. Зміст уроку: науковість, оптимальність (чи відповідає тип та структура уроку його змісту, завданням і цілям, а також логіці навчального процесу).

2. Аналіз змісту етапів уроку:

2.1. Організація класу і повідомлення завдань уроку. Початок уроку, обстановка в класі (чистота, порядок, готовність до роботи тощо); обладнання уроку (технічні засоби, дидактичні посібники, роздавальний матеріал),

організація класу (чи перевіряються відсутні, як організована робота асистентів тощо).

2.2. Перевірка домашнього завдання. Зафіксуйте, на якому етапі уроку перевірялося домашнє завдання, який його зв'язок з метою уроку. Визначте, які форми та прийоми контролю були використані, оцініть їх ефективність.

2.3. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок. Визначте, в якій формі проводився цей етап уроку, яка його мета. Оцініть методичні прийоми, які вчитель використовував для досягнення цієї мети. Які знання, вміння й навички активізували, як опитувалися учні, чи активно працювали, чи залучалися до виправлення помилок, неточностей. Охарактеризуйте зв'язок цього етапу з наступним.

2.4. Повідомлення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності. Чи були поставлені перед учнями основні завдання вивчення теми, як здійснювалася мотивація навчання, чи викликався інтерес до теми.

2.5. Пояснення вчителем нового матеріалу (Формування нових понять і способів дій) Чи забезпечувалася реалізація принципів науковості, систематичності, доступності, наступності, проблемності; чи всі питання добре висвітлені в поясненні вчителя; які методи і прийоми застосовувалися, як вони поєднувалися; чи створювалася проблемна ситуація, як вона розв'язувалася, чи встановлювалися міжпредметні зв'язки, чи зрозуміли новий матеріал учні, як пов'язані етапи уроку між собою і т. ін.

2.6. Вправи на закріплення одержаних знань (формування вмінь і навичок учнів). Чи вдало дібрані вправи, чи логічною була їх послідовність, чи сприяли вони здійсненню освітньої, виховної і розвивальної мети в єдності, чи забезпечувалася самостійність учнів при виконанні вправ; чи проводилася робота над помилками; чи організовувався самоконтроль за якістю виконання вправ, чи підводилися підсумки їх виконання; чи поєднувалася колективна робота з індивідуальною; чи диференціювалися завдання для різних за рівнем підготовки учнів; як встановлювався зв'язок з наступним етапом уроку; як були використані

виховні можливості дидактичного матеріалу; які прийоми виховного впливу застосовувалися.

2.7. Підсумки уроку. Як проводився підсумок уроку; чи вчасно проведений. Наскільки успішно розв'язані на уроці освітні, виховні, розвивальні цілі; якість знань (свідомість, міцність, глибина, дієвість), уміння застосувати їх на практиці. Дайте оцінку вирішенню виховних, загальноосвітніх і розвивальних завдань. Які практичні уміння й навички вироблені на уроці, які елементи уроку мали найбільш виховний вплив на учнів. Проаналізуйте виставлені оцінки за урок (об'єктивність, мотиваційний потенціал).

2.8. Завдання додому. Який обсяг і характер домашнього завдання, чи зможуть школярі його виконати за відведений час. Чи передбачав учитель способи підвищення інтересу учнів до виконання домашнього завдання, як провів інструктаж, як повідомив вимоги до оформлення домашньої роботи. Чи диференціювалися завдання, чи записане воно на дошці, чи перевірялась уважність учнів під час запису.

Примітка. Послідовність етапів може змінюватися залежно від дидактичної мети, характеру навчального матеріалу тощо або ж окремі з них можуть скорочуватися за рахунок інших чи випадати зовсім (наприклад, актуалізація опорних знань чи ознайомлення з новими поняттями та способами дій і т. ін.).

3. Поведінка вчителя та учнів на уроці:

3.1. Поведінка вчителя на уроці: педагогічний такт і культура мовлення, вміння науково організувати працю на уроці, ставлення до учнів; раціональне використання часу на уроці; ступінь володіння аудиторією; емоційність викладу матеріалу, авторитет серед учнів.

3.2. Поведінка учнів на уроці: ступінь активності й дисциплінованості, культура мовлення, ступінь загального розвитку, ставлення до вчителя і один до одного, наявність інтересу до навчального предмета і т. ін.

4. Висновки і пропозиції:

Які конкретні висновки і пропозиції можна зробити до аналізованого уроку? (Яка загальна оцінка уроку, що цінного з цього уроку можна рекомендувати

вчителям для впровадження в практику, як позбутися наявних недоліків і закріпити досягнені успіхи на наступних уроках, як удосконалювати процес навчання на уроці, поліпшувати якість уроку, тобто підвищувати педагогічну майстерність кожного вчителя словесника і т. ін.)

СХЕМА (МОДЕЛЬ) ЗАНЯТТЯ ПОЗАКЛАСНОГО ЗАХОДУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Позакласна робота з української мови вирішує такі завдання:

– збагачення, розширення й удосконалення знань, умінь і навичок, набутих на уроках української мови;

– розвиток умінь і навичок усного й писемного мовлення;

– інтегрування відомостей, отриманих учнями на уроках української мови та літератури, історії й географії, музики та образотворчого мистецтва й з інших предметів у слово;

– поглиблення знань про мовні явища;

– закріплення набутих на уроках мовних, мовленнєвих й комунікативних умінь і навичок;

– розвиток творчих здібностей, самостійності, ініціативності, естетичних смаків учнів;

– виховання любові до рідного краю, держави, позитивного ставлення до інших національних культур.

Підготовка позакласного заходу з української мови включає такі етапи: 1) обговорення з учнями, вчителем й адміністрацією школи заходу, його характеру, змісту, часу й місця проведення; 2) добір необхідного матеріалу, складання сценарію й розподіл між учнями ролей, призначення відповідальних за музичне й художнє оформлення; 3) написання оголошення й програми, розсилка запрошень учням інших класів, батькам; 4) затвердження складу журі та умов підбиття підсумків конкурсу; 5) випуск стінгазети, радіопередачі; 6) організація роботи над матеріалами сценарію з використанням ТЗН.

I. Інформаційна картка позакласного заняття/заходу з української мови

II. клас ___ дата ___

1. Тема _____

2. Мета: _____.

3. Форма позакласної роботи (комплексна або одинична; індивідуальна, групова, масова, змішана) (необхідне підкреслити)

4. Реалізація основних напрямів позакласної роботи:

– прагматичний:_____

– гносеологічний: _____

– аксіологічний: _____

5. Комунікативні компетентності учнів:

– лінгвістична:_____

–мовленнєва:_____

– предметна:_____

– мовленнєва: _____

– стратегічна:_____

– соціокультурна: _____

6. Міжпредметні зв'язки:_____

7. Принципи позакласної роботи_____

8. Форма проведення: _____

9. Методи і прийоми:_____

10. Наочні засоби: _____

11. Література:_____

II. Модель заняття/заходу з мови

I. Вступне слово до учнів

II. Проведення конкурсів (вікторин), виступи учнів.

III. Рефлексія навчально-пізнавальної діяльності учнів

IV. Підбиття підсумків

Зразок конспекту уроку

Українська мова. 7 клас Правопис дієслів Тема. Правопис дієслів

Мета

навчальна: допомогти засвоїти граматично-орфографічні правила написання дієслів, збагатити лексику з теми «Скарбничка народної мудрості»;

розвивальна: сформувати стійкі навички правильного написання дієслів відповідно до вивчених орфограм, розвивати вміння орфографічного аналізу тексту, використовувати дієслівні особові й безособові форми в мовленні;

виховна: сприяти моральному вдосконаленню семикласників, вихованню поваги й інтересу до мудрих сентенцій свого народу, висловлених у прислів'ях і приказках.

Модель компетенцій учня:

– структурувати вивчений матеріал;

– працювати з додатковою літературою, опорними схемами;

– проявити ініціативу, розвивати навички роботи в парах;

– викладати думки самостійно, послуговуючись візуальними засобами;

– використовувати творчі здібності;

– володіти монологічним мовленням.

Реалізація змістових ліній програми:

– мовна: усвідомлення загального значення дієслова, його морфологічних ознак, учень знаходить дієслово в реченні, визначає його форми, граматичні ознаки, належність дієслова до певної дієвідміни, правильно вимовляє дієслова й пише їх; аргументує написання орфограм; знаходить і виправляє допущені помилки на вивчені орфографічні правила;

– мовленнєва: дотримує норм української літературної мови й правил спілкування; висловлює особисту позицію щодо обговорюваної теми, добираючи переконливі аргументи на захист своєї позиції, даючи влучну, дотепну відповідь із використанням дієслів у складі прислів'їв і приказок;

– соціокультурна: використовує українську мову як засіб формування ціннісної позиції щодо моральних основ життєдіяльності свого народу, закріплених у фольклорних зразках;

– діяльнісна: самостійно усвідомлює й визначає мотив і мету власної пізнавальної діяльності, розподіляючи її на етапи; здійснює визначений план; оцінює проміжні й кінцеві результати, робить відповідні корективи.

Очікувані результати: чітке знання вивчених орфограм, усвідомлення способів їх застосування, збагачення мовлення, поглиблення інтересу до скарбнички народної мудрості.

Тип уроку: урок повторення і систематизація вивченого.

Форма уроку: урок-дослідження-гра.

Методи і прийоми роботи: аналіз мовних явищ, бесіда, конструювання граматичних форм, робота зі схемами, ігрові завдання.

Реалізація внутрішньо- і міжпредметних зв'язків. Лексикологія й фразеологія. Засвоєння найуживаніших фразеологізмів (зокрема приказок і прислів'їв), до складу яких входять дієслова. Фонетика. Орфоепія. Вимова дієслів на *-шся, -ться.*

Культура мовлення. Типові помилки при вживанні дієслівних форм. Міжпредметні зв'язки. Використання дієслів у творах М. Стельмаха (література). Обладнання: навчальні слайди, довідковий матеріал, художній текст, опорні схеми, картки індивідуального оцінювання.

Зміст уроку

Технологічна карта уроку

1. Робота з текстом для визначення орфограм теми.
2. Підбір епіграфа уроку за прислів'ями.
3. Повторення відомостей про форми дієслів.
4. Опрацювання й представлення вивчених орфограм.
5. Робота з довідковою літературою.
6. Ігрові завдання і вправи.
7. Заповнення картки самооцінювання.

8. Домашнє завдання на вибір учня.

1. Мотивація навчальної діяльності.

*** Аналіз мовних явищ на основі тексту.** *Виразно прочитати текст (інтерактивна дошка), назвати дієслова, знайти помилки в їх написанні, визначити основні орфограми в написанні дієслів за виділеними словами.*

І так мені хочется піти в лісову далечінь, побачити з якогось незнайомого берега отих, наче зі срібла вилитих, лебедів, подивитися на їхні співучі крила, що в теплому ірію захопили весну та й принесли нам. Але з ким я піду і де мені взяти чобіт? Тільки тепер дивлюся на свої босі посинілі ноги, важко зітхаю і плентаюсь до хати, щоб не схопити маминого запотиличника. І що це за мода пішла: невстигнеш босоніж вискочити з хати, як одразу сварять, а то й духопелять тебе і називають махометом, вариводою, лоботрясом. А в чому ж ти вискочеш, коли тепер не кожен дорослий розживется на взуття? (Виділені дієслова: *хочеться, не схопити, вискочиш*).

*** Формулювання завдань уроку.**

* Назвати орфограми, які будемо відпрацьовувати на уроці.

* Запис дати, теми уроку, перелік орфограм. («Правопис *-ться, - шся* в кінці дієслів»; «*Не* з дієсловами»; «Букви *е, и* в особових закінченнях дієслів 1 і 2 дієвідмін»). (Слайд).

* Учитель. Будьте уважні протягом нашої роботи: у кінці уроку ви зможете з'ясувати для себе, хто без помилок напише диктант на вивчені орфограми, найбільше збагатить свою мовну скарбничку, буде найуважнішим.

2. Актуалізація опорних знань.

1. Підбір епіграфа уроку за прислів'ями. (Запис на дошці).

У гурті і каша їсться. Кінець діло хвалить. Козак журби не має. Запис вибраного прислів'я.

2. Колективне створення схеми «Форми дієслова» на дошці.

3. Бесіда:

– Які з названих форм ми вивчили?

– Які з них є незмінні? – Яка з форм є найчисленнішою і найрозвиненішою?

4. Робота в парах.

Записати й назвати всі морфологічні ознаки особових дієслів.

Час, дієвідміна, спосіб, особа, число, рід, перехідність.

3. Систематизація вивченого.

* Дослідження-відновлення. Орфографічний коментар (слайд). Відновити прислів'я, вставити потрібні за змістом дієслова на - *ться, -шся.*

1-ий варіант: записати слова із -*ться*, 2-ий – із -*шся*.

Не плюй у криницю, бо доведеться води (напиться). Як (постелеш-ся), так і спатимеш. Білі руки роботи (бояться). Поки води у вуха (не набереш), не навчишся плавати. Коментар учнів, пояснення орфог рам.

* Творче відновлення-конструювання. Записати вислови, ставлячи дієслова в потрібній формі.

Одне погане слово (сказати) – (почути) десять. Удосвіта (встати) – більше діла (зробити).

Виписуємо дієслова скажеш, почуєш, встанеш, зробиш. Визначте дієвідміну дієслів. Від чого залежить написання букв *е* чи *и*, *є* чи *і*?

Отже, у дієсловах 1-ої дієвідміни в особових закінченнях пишемо - *е,-є,* у дієсловах 2-ої дієвідміни пишемо -*и, ї.*

Хід визначення дієвідміни й написання закінчення:

1 варіант

1. Ставимо дієслово в 3-ій особі множини (вони що роблять?)

2. Якщо закінчення -*уть, -ють* – 1 дієвідміна, -*ать, -ять* – 2 дієвідміна.

3. У дієсловах 1-ої дієвідміни пишемо -*е, -є*, у дієсловах 2-ої дієвідміни -*и, -ї.*

* Моделювання з вправою «Пишу так, тому що…» Поставити дієслова в 2-ій особі однини теперішнього часу.

Смажити, відмовляти, веліти, бриніти, псувати, стерегтися.

* Повторення правопису окремих слів.

1-а дієвідміна: женуть, колють, мелють, полють, борють, орють, хочуть, тешуть, іржуть, гудуть, сиплють, булькочуть, муркочуть, сопуть, цокочуть, гуркочуть, брязкочуть, стелють (від слати).

2-а дієвідміна: бачать, гоять, клеять, доять, поять, кроять, біжать, волочать, одержать, булькотять, бурмотять, муркотять, цокотять, брязкотять, гуркотять, стелять (від стелити).

* Диктант із орфографічним коментуванням.

Хто не вміє робити, любить поговорити. Язик кісток не має, але кі- стки ламає. Лихому слову не завадиш повернутися до тебе знову. Одна ластівка не робить весни. Один кіл тину не вдержить. Не кричи, а ліпше навчи.

* Конкурс «Я знаю більше…». Назвати слова, які без *не* не вживаються. *Нехтувати, неволити, ненавидіти, непритомніти, незчутися, непокоїти, нестямитися, недооцінювати.*

* Гра «Втрачена інформація» (слайд) .

Не славити – не прославляти. Неславити – ганьбити. Не покоїтися – не лежати. Непокоїтися – турбуватися. Не здужати – не подолати. Нездужати – хворіти.

4. Контроль за якістю знань, оцінювання.

1. Вправа «Найдовший ланцюжок». Назвати важкі дієслова 1-ої і 2-ої дієвідмін. Виграє група (ряд), у якої більше дієслів.

2. Диктант «Знайди і виправ помилку» (слайд). Самоперевірка й самооцінка за коментарем учителя.

Полеш, колиш, неспішиш, боряться, звуться, стараєшься, нехтуєш, не доїдати, скривишься, кланяється, вірь, не побажати, бачуть, хотять, не здужає підняти, не здужає вдома, клеє, не має ручки, не має дороги.

3. Конкурс «Моя багата рідна мова». Хто більше запам’ятав з уроку прислів’їв. Записати в зошити.

4. Домашнє завдання. Сторінка 120, запитання 1–8; завдання на вибір: вправа 186 (1,2) або створити словничок прислів’їв з дієсловами на вивчені орфограми.

Рекомендована література

Нормативно- правові джерела

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. *Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року.* https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/

2. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/stru

3. Закон України «Про повну загальну середню освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.help/law/651-XIV/.

4. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». [Електорнний ресурс]. Режим доступу : https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf

Основна

1. Антончук О. М. Дискурсна компетентність учителя-словесника в педагогічному дискурсі. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка / [ред.-упоряд. М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 47. Том 1. С. 227–231.

2. Антончук О.М. Духовні основи викладання української мови у закладах загальної середньої освіти // European and global vectors for education development in Ukraine: Scientific monograph (монографія). Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. С. 432–461.

3. Антончук О. М. Культура мовлення у системі фахової підготовки вчителя-словесника. Acta Paedagogica Volynienses: науковий журнал. Луцьк: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. № 6. С. 24–29.

4. Антончук О. М. Педагогічна практика як важливий етап професійної підготовки вчителя української мови. *Acta Paedagogica Volynienses: науковий журнал.* Луцьк: Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. № 5. С. 59–64.

5. Антончук О. М. Публічне мовлення у системі фахової підготовки вчителя української мови. *Acta Paedagogica Volynienses: науковий журнал.* Луцьк: Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. № 1. С. 76–82.

6. Антончук О. М. Риторизація освітнього простору вчителя-словесника. Acta Paedagogica Volynienses: науковий журнал. Луцьк: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. №1. С. 44–49.

7. Антончук О. М. Роль ораторського мистецтва в педагогічній комунікації. *Acta Paedagogica Volynienses: науковий журнал.* Луцьк: Видавничий дім «Гельветика», 2026. Вип. № 1. С. 61–67.

8. Антончук О. М. Технології педагогічного дискурсу під час навчання української мови. Acta Paedagogica Volynienses: науковий журнал. Луцьк: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. № 4. С. 49–54.

9. Віннікова Н. М., Караман С. О., Караман О. В., Кучерук О. А. *Використання ІКТ для формування фахових компетентностей у майбутніх учителів української мови і літератури*. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. С. 196-214.

10. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції "Нова українська школа" [Електронний ресурс]. *Педагогічний пошук*. 2017. № 2. С. 3–6. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedp_2017_2_3

11. Гаврищак Л., Машак С. Булінг як соціально-психологічне явище сьогодення [Електронний ресурс]. *Проблеми гуманітарних наук*. Серія : Психологія. 2018. Вип. 43. С. 52–63. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgn_ps_2018_43_6

12. Гладун М. А., Сабліна М, А. Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва [Електронний ресурс]. *Відкрите освітнє*

е-середовище сучасного університету. 2018. Вип. 4. С. 33-43. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeeemu_2018_4_6

13. Годецька Т. Нова українська школа на шляху вирішення проблеми булінгу [Електронний ресурс]. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2018. № 3. С. 69-77. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/dslg_2018_3_12

14. Горошкіна О. М., Греб М. М., Горошкін І. О., Караман С. О. Functions of QR-Codes in the Structure of Ukrainian Language Textbooks. *Інформаційні технології і засоби навчання*, Том 78 (4). 2020, С. 32-46.

15. Караман С. О., Караман О. В., Кучерук О. А. Науково-освітні електронні бібліотеки у фаховій підготовці майбутніх учителів-словесників. *Інформаційні технології і засоби навчання*, Том 65, 2018, С. 152-165.

16. Корицька Г. «Шкільна мовна освіта в умовах розвитку електронного навчального середовища», Elearning у теорії та практиці навчання суспільно-гуманітарних дисциплін: колективна монографія, за заг. ред. Г. Р. Корицької, Т. М. Путій, Івано-Франківськ, Україна: Симфонія форте, 2017. с. 40-54.

17. Коропатник М. М. Медійна та інформаційна грамотність – одна із важливих компетентностей, які має формувати нова українська школа: виклики інформаційного суспільства [Електронний ресурс]. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*]. Психолого-педагогічні науки. 2017. № 3. С. 99-106. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2017_3_14

18. Кучерук О. А., Караман С. О. та Караман О. В. «Науково-освітні електронні бібліотеки у фаховій підготовці майбутніх учителів-словесників», *Інформаційні технології і засоби навчання*, том 65, №3, с. 152-165, 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: file:///E:/Users/admin/Downloads/ITZN_2018_65_3_14.pdf.

19. Нова українська школа : порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

20. Новий освітній простір: Інформаційний посібник, 2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nop/NOP_Bezbaryernist.pdf

21. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми, термінології і мовна практика фахівців : монографія. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.

22. Омельчук С. А. Трансформація професійних функцій учителя в сучасній українській системі освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2025. № 57. С. 123–133.

23. Остапенко Н. М., Симоненко Т. В., Руденко В. М. Технологія сучасного уроку рідної мови : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 248 с.

24. Павлюк Н. П. Сучасні технології на уроках української мови як засіб підвищення якості освіти. European and global vectors for education development in Ukraine : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. P. 462-493

25. Павлюк Н. П. Формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів. Психолого-педагогічний супровід фахового зростання особистості в системі неперервної професійної освіти : матер. всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., Бердянськ, 2020. С. 267–270.

26. Пентилюк М. Мовна особистість студента в контексті професійного становлення. *Українська мова і література в школах України*. 2016. N 4. С. 3-8.

27. Семеног О. М., Базиль Л. О., Дятленко Т. І. Практика в системі фахової освіти вчителя-словесника: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Фенікс, 2008. 288 с.

28. Хижняк І. Класифікація засобів електронної лінгвометодики для ВНЗ. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 2016, №3, С. 213-222.

29. Хом'як І. М. Грамотне усне мовлення – вправне письмо (інтерв'ю). *Українська мова та література : газета для вчителів української мови та літератури*. 2020. № 1. С. 24–29

30. Хом'як І. Методика формування орфографічних умінь і навичок. *Слово*. 2012. №3. С. 41–50.

31. Шабаєва Л. М. Нова українська школа: філософські основи обґрунтування [Електронний ресурс]. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 125. С. 349-352. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_125_91

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ WEB-ДЖЕРЕЛ

1. Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України» — Головна (intellect-ukraine.org)

2. Онлайн-курс «Недискримінаційний підхід у навчанні». [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5149

3. Онлайн-курс «Права людини в освітньому просторі». [Електронний ресурс]. Режим доступу : / Студія онлайн-освіти EdEra – Режим доступу: https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5142

4. Всеосвіта. Спільнота активних освітян : веб-сайт. URL : https://vseosvita.ua

5. На урок. Освітній проєкт : веб-сайт. URL : https://naurok.com.ua/

6. Нова українська школа : веб-сайт. URL : https://nus.org.ua/

7. EdEra — студія онлайн-освіти. URL : https://www.ed-era.com/

8. LearningApps.org : веб-сайт. URL : https://learningapps.org

Додаток 1

Зразок оформлення титульного аркуша звітної документації

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА СЛАВІСТИКИ

МАТЕРІАЛИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

студента_____курсу_____групи
факультету_____
спеціальності_____
П І Б_____

Методист кафедри української мови та славістики
_____
Методист кафедри української та зарубіжної літератури_____
кафедри теорії і методики виховання _____
кафедри вікової та педагогічної психології_____

Місце практики : _____

Термін практики : з _____ по _____20__року

Оцінка_____

м. _____-20__

Додаток 2

ЗМІСТ (структура документації)

1. Титульна сторінка.

2. План роботи студента на період педагогічної практики (щоденник встановленого зразка).

3. Конспект залікового уроку з наочністю.

4. Конспекти уроків.

5. Звіт студента-практиканта про педагогічну практику.

6. Характеристика навчального закладу про результати педагогічної практики студента (завірено печаткою).

Додаток 3

ПАМ'ЯТКА

Як готуватися до уроку української мови

1. Ознайомтесь з матеріалом всієї теми, що вивчається у школі (за навчальними, методичними посібниками).

2. Прочитайте теоретичні відомості, викладені у шкільному підручнику. Проаналізуйте вправи і з'ясуйте: Чи не містять вони додаткову інформацію з даної теми? За якими спостереженнями над мовними фактами робляться висновки і узагальнення, за якими – ні? Визначте систему вправ з теми.

3. Визначте місце уроку в системі уроків з даної теми, тип уроку.

4. Визначте відомості, які необхідно знати учням для засвоєння нового матеріалу, а також, що вивчалось з даної теми раніше, що вивчатиметься в перспективі. Зробіть аналіз матеріалу, що вивчається (визначення, правила). Визначте головне, другорядне, труднощі пов'язані з вивченням матеріалу. Встановіть, з яким матеріалом слід зіставити матеріал, що вивчається, з метою його узагальнення та систематизації, а також попередження змішування мовних фактів та негативної взаємодії навичок.

5. Подумайте, яка наочність може бути використана на уроці.

6. Сформуйте тему уроку та визначте його мету.
7. Визначте логічну лінію уроку, доберіть дидактичний матеріал до нього.

8. Продумайте методи та прийоми роботи, визначте види вправ, їх конкретні дидактичні завдання і з'ясуйте відповідність їх матеріалу, що вивчається, та меті уроку.

9. Визначте структурні елементи уроку, їх послідовність та пропорційність. Складіть план уроку.

10. Перед складанням конспекту уроку з'ясуйте, чи слід перевіряти домашнє завдання у класі. Якщо така необхідність є, подумайте, яке нове рішення ви внесете у процес перевірки. Визначте види опитування.

11. Розробляючи конспект уроку, зверніть увагу на формування запитань та завдань на те, як ви будете активізувати пізнавальну діяльність учнів.

Додаток 4

Орієнтовний план вивчення досвіду вчителів

1. Анкетні дані вчителів (внз, школа, стаж роботи, звання, громадська робота).
2. Якими новими технологіями навчання користується вчитель.
3. У чому це проявляється (на уроках, в позакласній роботі)?
4. Описати нові форми роботи (нові типи уроків, форми роботи з учнями, дидактичний матеріал тощо).
5. Подати 2-3 конспекти уроків чи позакласних заходів.
6. Як запроваджується досвід роботи вчителя в практику школи? Навести приклади.

Додаток 5

Орієнтовна схема проведення педагогічного експерименту

1. Для встановлення вихідного рівня сформованості в учнів якостей, що вивчаються, практикується проведення аналізу контрольних робіт. Їх види: письмові, усні, поточні, підсумкові; колективні й індивідуальні.

2. Контрольні містять запитання або завдання, відповіді на які дають можливість досліднику встановити рівень впливу факторів, що вивчаються. Поряд з такими роботами застосовуються завдання текстового характеру, що безпосередньо визначають наявність і рівень сформованості в учнів певних якостей.

3. До завдань контрольної роботи ставляться такі вимоги (за Ю.Бабанським):

вони повинні містити запитання, найбільш важкі для засвоєння, а також актуальні для подальших етапів навчання;

виконання сукупності завдань повинно створювати уяву про особливості розумової діяльності учнів, зокрема, вміння виділяти головне, істотне в матеріалі, який вивчається, і рівень розвитку вмінь самостійно мислити та виконувати отримане завдання;

виконання завдань повинно демонструвати сформованість найбільш універсальних та інтегрованих прийомів навчальної праці (планування, організація роботи та самоконтролю за її виконанням, необхідний темп виконання навчальних дій).

Після завершення експерименту зіставляються результати експериментального та контрольного об’єктів і масової практики. Узагальнюються результати дослідження і формулюються висновки та рекомендації щодо впровадження в практичну діяльність.

Додаток 6

Вимоги до оформлення звіту про результати педагогічної практики та характеристики студента-практиканта

Звіт про педагогічну практику

студента___курсу філологічного факультету

спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

_____

(прізвище, ім'я, по батькові)

у період з _____ по _____

у _____

Схема звіту

1. Загальні відомості про місце і час педагогічної практики.
2. Характеристика виконання індивідуального плану студента: позитивні та негативні сторони, труднощі, які виникли під час практики, чим обумовлені; яку роботу проведено для успішного завершення педагогічної практики.
3. Значення практики для оволодіння педагогічною майстерністю.
4. Пропозиції для поліпшення організації і проведення педагогічної практики.

Підпис студента-практиканта _____

ХАРАКТЕРИСТИКА

студента-практиканта___курсу філологічного факультету

_____

(прізвище, ім’я, по батькові)

Характеристика містить відомості про час і місце проходження практики посаду, на якій працював студент-практикант.

Слід перерахувати виконані за період практики види роботи, зазначивши тематику занять, зміст виховної роботи з учнями та методичну роботу, проведену в школі. Кожному виду роботи дати коротку якісну характеристику. У характеристиці слід також зазначити ставлення студента до обов’язків практиканта, рівень його теоретичної підготовки, наявність педагогічних здібностей, умінь спілкуватися зі школярами і колегами.

Необхідно вказати на помилки і недоліки в роботі, проаналізувати їх можливі причини, дати поради на майбутнє.

Завершують характеристику загальною оцінкою за практику, яку виставляють за п’ятибальною системою.

Характеристика має бути оформлена на одному аркуші, підписана керівником бази практики (директором школи) та завірена печаткою відповідної установи.

Додаток 8

Форма титульної сторінки конспекту уроку

До проведення уроку допущено
«__»
_____
(дата)
Учитель
_____
(підпис)

КОНСПЕКТ
показового залікового уроку
з _____
(розділ програми)

Заняття проведене _____
(дата)
у_____
(клас, школа)
студентом-практикантом ___курсу філологічного факультету
_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Оцінка_____

Підпис учителя_____
Підпис методиста_____

Додаток 9

Зразок заяви здобувача вищої освіти на проходження виробничої практики

В.о.ректора

Рівненського державного

гуманітарного університету

Роману ПАВЕЛКІВУ

здобувача вищої освіти ___ курсу

_____ факультету

спеціальності _____

групи _____

_____ форми навчання

(денної, заочної)

_____

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____

Заява

Прошу дозволити проходження _____ практики

(назва практики)

у _____

(повна назва бази практики)

_____ району

_____ області з _____20___року по _____ 20___ року у зв'язку із _____

Із правилами техніки безпеки та охорони праці під час проходження практики ознайомлений (а) і зобов'язуюсь їх виконувати.

До заяви додаю:

1. Відношення з бази практики.

2. _____

_____

_____

(дата)

(підпис)

Декан факультету _____

(підпис, ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Кафедральний керівник _____

(підпис, ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Додаток 10

Зразок відношення з бази практики

В.о.ректора

Рівненського державного

гуманітарного університету

Роману ПАВЕЛКІВУ

директора

_____

_____

(*повна назва бази практики)*

_____

(ім'я та прізвище)

В І Д Н О Ш Е Н Н Я

Адміністрація _____

(повна назва бази практики)

не заперечує проти проходження _____ практики здобувачем вищої освіти

(назва практики)

_____ курсу _____

факультету

спеціальності _____ групи _____ _____ форми навчання

_____

(прізвище, ім'я, по батькові практиканта)

з _____20___ року по _____ 20___ року.

Створення необхідних умов для виконання програми практики гарантуємо.

Директор *печатка закладу, підпис* Ім'я та ПРІЗВИЩЕ

керівника бази практики

Додаток 11

Зразок направлення на практику

Директору

_____

_____

_____

Згідно з наданим Вами відношенням направляємо на практику здобувачів вищої освіти

_____ курсу _____ факультету спеціальності _____

Назва практики: _____

Термін практики: з _____20 __року по _____ 20 ___ року.

Керівник практики: _____

(ім'я, ПРІЗВИЩЕ керівника практики)

Прізвища, імена, по батькові здобувачів вищої освіти:

1.

Завідуюча виробничою практикою _____ Тамара МАЗЯР

(підпис)

Додаток 12

Щоденник педагогічної практики (зразок)
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА СЛАВІСТИКИ

ЩОДЕННИК педагогічної практики бакалавра
Прізвище _____
Ім'я_____ По-батькові _____
Спеціальність
Група_____
Рівне 20_
1-й тиждень практики
Дата Навчально-виховна робота
Методична робота
2-... тиждень практики
Дата Навчально-виховна робота
Методична робота
ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ:
1. Збір та аналіз матеріалів для написання курсового проєкту на тему:
_____
2. ВИСНОВКИ студента / студентки про педагогічну практику
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Підпис_____ «____» _____ 20___р.
(Практика студентів оцінюється: відмінно 100–90, добре 89–74, задовільно 73–60) Практика оцінена на «_____»
Підпис керівника від кафедри _____
«____» _____ 20___р

Навчально-методичне видання

Укладач: Антончук Олександр Михайлович

Відповідальний редактор:

Технічний редактор:

Комп’ютерна верстка: